

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Komparace sociálních utopií v dílech Platóna a

Thomase Mora

Pavel Kavec

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Komparace sociálních utopií v dílech Platóna a

Thomase Mora

Pavel Kavec

Vedoucí práce:

PhDr. Ondřej Stulík

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu PhDr. Ondřeji Stulíkovi za trpělivost, cenné rady a připomínky, které pro mne představovaly významnou pomoc při práci.

Obsah

1. Úvod	7
2. Utopie	10
3. Platónova utopická vize	13
3. 1 Platón	13
3. 2 Peloponéská válka a situace po ní v Athénách	16
3. 2 Poprava Sokrata	19
3. 3 Platónova vize ideálního státu v díle Ústava	20
3. 3. 1 Vláda (výkonná moc).....	23
3. 3. 2 Soukromý majetek.....	24
3. 3. 3 Dělbba práce	25
3. 3. 4 Vzdělání.....	27
3. 3. 5 Válka.....	28
3. 3. 6 Náboženství.....	28
3. 4 Platónova vize ideálního státu v díle Zákony	29
3. 4. 1 Vláda	31
3. 4. 2 Soukromý majetek.....	33
3. 4. 3 Dělbba práce	34
3. 4. 4 Vzdělání a výchova	35
3. 4. 5 Válka.....	37
3. 4. 6 Náboženství.....	38
4. Morovo utopická vize	38
4. 1 Thomas More	38
4. 2 Anglie za Tudorů	41
4. 3 Utopická vize Thomase Mora.....	46

4. 3. 1	Vláda (výkonná moc)	48
4. 3. 2	Soukromý majetek	49
4. 3. 3	Dělba práce	50
4. 3. 4	Vzdělání a výchova	52
4. 3. 5	Válka	52
4. 3. 6	Náboženství	53
5.	Komparační část	54
5. 1	Vláda (výkonná moc)	54
5. 2	Soukromý majetek	56
5. 3	Dělba práce	58
5. 4	Vzdělání a výchova	59
5. 5	Válka	60
5. 6	Náboženství	61
6.	Závěr	62
7.	Seznam zdrojů	65
7.1	Seznam literatury	65
7. 2	Seznam internetových zdrojů	66
8.	Resumé	67

1. Úvod

Snad v každém čase a v každém státním útvaru existuje nespokojenost alespoň části žijící společnosti se stávajícím způsobem organizace, řízení a používání zdrojů. Tato nespokojenost s neutěšenou realitou všední doby, se může projevit několika způsoby, přičemž jedním z nich je vznik utopického myšlení, které se na současný stav věcí zaměří a vyvodí z něj následky, snaží se navrhnout možné „lepší“ či „horší“ alternativy. Utopie tedy usiluje o radikální změnu společenského stavu, směrem ke spokojenějšímu životu společnosti.

Velcí filozofové Platón a Thomas More se snažili naplnit svůj cíl a to představit svoji vlastní utopickou projekci ideálního státu a život společnosti v něm žijící. Hlavní snahou těchto utopických vizí je najít lidské štěstí, které vychází ze života v utopické společnosti, jež žije v ideálním státním zřízení. Oba slavní filozofové představili ve svých dílech svoji vlastní osobitou koncepci ideálního státu, přičemž hlavním tématem je utopické nejspravedlivější státní zřízení. Platón bývá považován za jednoho z prvních (možná úplně prvního) utopického autora. Thomas More dal světu ve své knize Utopie zase jméno utopickému žánru. V Morově díle je vidět inspirace právě Platónem, nicméně v některých otázkách fungování ideálního státu se od Platóna liší, což jest dáno především renesanční dobou a jistým posunem vnímání světa od antických dob.

Ve své bakalářské práci nazvané Komparace sociálních utopií v dílech Platóna a Thomase Mora, jsem se rozhodl prozkoumat utopické vize těchto autorů, tak jak je reflektovali v mnou zkoumaných dílech Ústava, Zákony a Utopie. Cílem mé práce je provést krátké seznámení s osobnostmi Platóna a Thomase Mora, přiblížit čtenáři pohnutou dobu, ve které žili a na kterou reagovali ve svých dílech, poté provést deskripci jejich sociálních utopií a následnou diachronní komparaci provedenou s přihlédnutím k liberálnímu (neoliberálnímu) paradigmatu.

V první teoreticky zaměřené kapitole objasním význam slova utopie a objasním pojetí, dle kterých lze utopie chápat. Při tomto úkolu si pomůžu definicí utopie Ruth Levitas.

Ve druhé kapitole své bakalářské práce zkoumám Platónovu vizi ideálního státního zřízení. V první podkapitole přiblížím čtenáři Platónův život a částečně i jeho přínos pro společnost (např. založení Akademie). Druhá podkapitola popisuje pohnutou dobu Platónova života společně se sociálními problémy jeho rodných Athén (mocenský úpadek Athén způsobený prohrou v Peloponéské válce a následné období politické nestability), přičemž tuto podkapitolu považuji za důležitou, neboť objasní čtenáři problémy politického zřízení Athén a zároveň mu představí ucelený přehled problémů Athénskému městskému státu na přelomu 5. a 4. st. př. n. l., na které reagoval ve svých nejslavnějších dílech. V dalších podkapitolách se zaměřím přímo na jednotlivé projekce (vize) ideálního státu, tak jak je Platón představoval ve svých dílech. Nejdříve tedy popíši jeho vizi v díle Ústava, které z hlediska politické teorie patří k Platónovým nejvýznamnějším, později popíšu vizi v díle Zákony.

Třetí kapitolu své bakalářské práce věnuji zkoumání příspěvku Thomase Mora k utopickému myšlení. V první podkapitole čtenáři představím Morův život. Ve druhé podkapitole nastíním sociální, ekonomické a politické problémy raně novověké Anglie 16. století, které dovedly Sira Thomase Mora k sepsání jeho neslavnějšího díla Utopie, jež líčí život ideální společnosti na šťastném ostrově u symbolického pobřeží Nového světa. Závěrečnou podkapitolu věnuji Morovu vizi ideální společnosti. Nejdříve představím kritiku společnosti tehdejší doby, především pak proces „ohrazování“ a drakonické tresty, jež se mýjely účinkem, a poté popíšu Morovu vizi utopické společnosti, tak jak nám ji představil ve svém díle.

Náplní čtvrté a stěžejní kapitoly mé bakalářské práce je diachronní komparace výše zmíněných utopických vizí. Pro potřeby komparace jsem si stanovil body, na základě kterých hodlám komparovat jednotlivé utopické vize mnou vybraných autorů, těmito body jsou vláda (výkonná moc), soukromý majetek, dělba práce, vzdělání, válka a náboženství. Během své komparace se budu držet neoliberalního (libertariánského) paradigmatu reprezentovaném osobnostmi Friedricha Augusta Hayeka a Ludwiga von Misesse v dílech *Cesta do otroctví* a *Liberalismus*. Ve své bakalářské práci si pokládám za výzkumnou otázku, zda Platón i Thomas More chtějí ve svých utopických vizích nastolit ve společnosti naprostou rovnost a to nejenom majetkovou, ale i rovnost ve státních povinnostech a v otázce dělby práce?

V závěru zhodnotím výsledky komparace sociálních utopií, tak jako je navrhli oba výše zmínění autoři ve svých dílech. Pokusím se ukázat stěžejní problémy společností dané doby, na které poukazují jak Platón, tak More. Pokusím se poukázat na nepřekonatelné problémy reality života společností, ve kterých oba velcí filozofové žili, zhodnotím závěry obou filozofů na řešení každodenní reality života a odpovím na výzkumnou otázku ve světle libertariánské teorie.

2. Utopie

Pojem utopie lze chápat jednak v pozitivním, jednak v negativním smyslu slova. V pozitivním mluvíme o snaze lidí vybudovat lepší, dokonalejší společnost. V negativním slova smyslu jde zase „spíše“ o myšlenky které jsou optimistické, odvážné a přehnané, přičemž si obvykle kladou za cíl něco, co je neuskutečnitelné. Ve filosofickém slovníku je o utopismu napsáno: *„představy, či vidiny budoucího uspořádání státu, společnosti či pospolitosti člověka s přírodou“* (Horyna 1998: 424).

Ruth Levitas říká: *„Ačkoliv si zpočátku můžeme myslet, že víme co to je utopie, když se ji pokusíme definovat, její hranice se nám začnou rozpíjet a mizet před očima“* (Levitas 1990: 2).

Na základě již existujících konceptů utopie vytvořila Ruth Levitas novou definici. Při její tvorbě narazila na problém množství úhlů pohledu, jak se lze na utopii dívat, či na nejistotu toho, zda se vlastně jedná o utopii. Dále pak na nevyjasněný názor, k čemu by utopie měla vlastně sloužit, zda je důležitá a pokud ano, tak proč, či do jaké míry. Po prozkoumání klasických utopických koncepcí Levitas definovala utopie s ohledem na tři aspekty a to obsah, formu a funkci. Vzhledem k tomu, že existuje nezměrné množství utopických vizí, ponechme obsah stranou. Pro moji práci je sice samotný obsah utopii stěžejní, ale obsah náplní mnou zkoumaných vizí společnosti bude součástí dalších kapitol. Samotná forma utopických vizí nám může být jakýmsi měřítkem, neboť v drtivé většině případů chápeme utopii jako popis dobré, či spíše dokonalé společnosti. Třetím aspektem je funkce, díky které utopie kriticky upozorňuje na stávající sociální, společenský, politický a hospodářský řád. Utopie je též vize nových myšlenek, které se autor snaží představit v „nové“ utopické „fiktivní“ společnosti. Vezmu-li na vědomí omezenost mé bakalářské práce, je třeba si z aspektů stanovit pro moji další potřebu aspekt nejdůležitější, který je samotný obsah projektovaných vizí utopické společnosti (Levitas 1990: 2).

Slovo utopie vzniklo z řeckého ou – žádný, topos – místo, které odkazuje k neexistujícímu místu (místo existuje jen v lidských myšlenkách) (Etymologický slovník 2013).

Manheim říká: *„Jako utopickou označíme pouze takovou skutečnost transcendující orientaci, jež předchází jednání, zároveň částečně nebo zcela rozbíjí právě existující řád bytí“* (Manheim 1991: 236).

Utopii lze totiž také pochopit jako „ideologii“, která klade důraz na to, aby společnost pochopila vztah, jenž panuje mezi ní a skutečností. Protikladem utopie je představa o společnosti, která je charakteristická původní vzdáleně zamýšlenou rovností členů společnosti, které se má dosáhnout totalitní formou vlády. Tento protiklad se nazývá dystopie, někdy též antiutopie (Manheim 1991: 237-240).

I když samotné koncepce utopií jako takové existovaly již dříve, jako první slovo utopie použil v souvislosti s deskripcí dokonalé společnosti v 16. století anglický humanista a státník Thomas More ve své knize Utopie. V Utopii More kriticky reagoval na soudobé společenské poměry v Anglii. Svým vyprávěním o dokonalé společnosti More inspiroval další autory k psaní utopických vizí, které mají lepší společnost a vládu, než je ta reálná. Pro potřeby své práce budu zkoumat utopická díla Ústava, Zákony a Utopie, jež napsali klasici utopické literatury.

Utopie velmi často vznikají na základě nespokojenosti společnosti se stávajícím stavem a nepovažují za nejdůležitější, zda-li jsou v běžném životě možné. Utopie bývají charakteristické útokem proti stávajícímu společenskému řádu, snaží se mu odporovat a představují návrh změn, které by se měly uskutečnit, aby bylo lépe dosaženo základních lidských potřeb. Koncept utopie lze uchopit tak, že jde o určitý ideál společnosti, jenž je velmi propracovaný ve všech možných detailech. Utopie bývají interpretovány jako výsledky

intelektuální snahy jako jakési vize, se kterými by měla být srovnána a následně zhodnocena skutečná společnost v protikladu s utopickou. Manheim o utopiích mluví jako o sociálních ideálech, které předchází masovému hnutí, skrze které mají být uskutečněny (provedeny) (Manheim 1991: 236-240).

Je to právě Manheim, který důrazem na sociální ideály odlišuje utopii od ideologie právě proto, že utopická obsahová stránka nebude zrealizována. Utopická vize, stejně jako ideologie, překračuje hranice lidského bytí, protože se zaměřuje na konání činností, které ve skutečném světě neexistují. V případě ideologie se Manheim drží vlastní definice a mluví o relativní utopii, jež se zdá neuskutečnitelná pouze díky současnému stupni vývoje ve společnosti (Manheim 1991:237-240).

Můj osobní názor na utopii je takový, že utopický autor se ve své vizi kriticky vyjadřuje vůči současné realitě. Ve své kritické části se snaží vycházet z vlastní objektivní zkušenosti a navrhuje provést změny ve stávajícím sociálním řádu. Utopista se tedy na první pohled podobá revolucionáři, ale na rozdíl od něj se nechopí zbraně, ale bojuje prostřednictvím svých myšlenek. Utopistovým cílem je tedy upozornit na nespravedlnost ve společnosti a snaží se skrze svoji vizi udělat „jakýsi“ první krok k nápravě společnosti. Za utopistu lze označit také jedince, který svou vizí začal postupnou transformaci společnosti směrem k jím načrtnutým ideálům. Utopista se tedy většinou nesnaží o naprosté popření současného vývoje společnosti, ale spíše o reformu stávajícího sociálního řádu. Utopie vznikají především v dobách, kdy stávající společenský řád prochází značným otřesem. Realita dané doby většinou brání okamžitému uskutečnění utopických vizí, což ovšem nebrání tomu, aby k uskutečnění utopické vize „uzrál“ čas a utopická vize se jednou nemohla stát skutečnou.

3. Platónova utopická vize

3. 1 Platón

Řecký filozof Platón se narodil roku 427 či 428 př. n. l. do vznešené rodiny patřící ke staré athénské aristokracii. Mezi jeho příbuzné měli patřit Solón a poslední athénský král Kodros. V samotných Athénách byl Kodros uctíván jako bůh, protože podle pověsti zachránil vlast svojí vlastní smrtí od dorských útočníků. Platónova matka se jmenovala Periktione a dožila se poměrně vysokého věku. Platón měl tři sourozence – bratry Adeimanta, Glaukona a také sestru Potonu. Vlastním jménem Aristoklés, měl Platón svoji přezdívku, kterou získal od svého učitele tělocviku. Na Platónovy názory měla zcela zajisté velký vliv jeho rodina. On samotný se věnoval hudbě, literární tvorbě, výtvarnému umění a dále také atletice. Od jeho útlého mládí se zdálo, že Platón je předurčen pro politickou dráhu, jelikož pro výkon politické funkce měl přímo vhodné rodinné zázemí. Tomu se ale nakonec nestalo, samotný Platón byl znechucen soudobou politikou v rodných Athénách. Žil v pohnuté době. Osobně zažil krizi athénské státního zřízení, která díky porážce Athén v Peloponéské válce vedla k dočasné hegemonii Sparty v Řeckém prostoru. Tato hegemonie byla dále vystřídána krátkým obdobím, kdy se hegemonem v Řeckém prostoru staly Théby. V době Platónova mládí byly Athény rozvinutým řeckým městským státem s demokratickou formou vlády. Ve společenských vrstvách Athén té doby nicméně panovaly značné rozdíly (Novotný 1948: 19; Tretera 1999: 84-85; Zamarovský 1998: 3).

Základní výchova, jež se Platónovy dostala, se nijak neodlišovala od výchovy ostatních jeho soukmenovců. Dostalo se mu základní fyzické a mravní výchovy, jakou Řekové nazývali „trofé“ – výživa. K jeho znalostem dále přispěli lidé, jež potkával v Athénách a samozřejmě jeho rodina (Novotný 1948: 20).

Platónovu filozofii velkou měrou ovlivnil jiný řecký filozof - Sokrates, který se narodil roku 469 př. n. l., tedy v období po Řecko – perských válkách. Měl

tedy možnost prožít athénský kulturní rozkvět i jejich pád. Se Sokratem se Platón potkal ve dvaceti letech a na dalších osm let se stal Sokratovým oddaným žákem. Sokrates se tedy velkou měrou podílel na jeho odklonu od literatury směrem k filosofii. Sokrates umírá v době, kdy Platónovi bylo 28 let. Především díky pohnutým okolnostem Sokratovy smrti se Platón stává velkým filozofem, který bude inspirovat další filozofy po mnoho generací (Störig 2000: 117; Valeš 2007: 54-55).

Jeden z nejvýznamnějších činů Platóna bylo založení jeho vlastní filosofické školy „Akademie“, která vzniká okolo roku 387. př. n. l a působí bez přerušení dalších 900 let. „Akademie“ bývá považována za první univerzitu v Evropě. Své jméno škola dostala podle Heroa Akadéma (Novotný 1948: 101).

Během svého života se Platón zúčastnil několika výprav do ciziny. Jeho první cesta se uskutečnila po smrti učitele Sokrata a vedla do Megary. Poté Platón odjíždí do Egypta, kde se velmi zajímal o zdejší zemi a zvyky. Platónovy cesty prý snad vedly dokonce i do Indie. Platóna jeho cesty zavedly také do Itálie, kde se velmi spřátelil s významným pythágorovcem, tarentským vládcem Archýtou. Další jeho cesta poté vedla na Sicílii, kam byl pozván zdejším syrakuským panovníkem Dionýsem I. V té době bylo Platónovi již 40 let. Právě zde na Sicílii chtěl Platón uskutečnit své představy o státních záležitostech. Na Sicílii se Platón seznámil s jistým Diónem, se kterým se velmi spřátelil a jemuž předával své filosofické a politické myšlenky. V této době dochází k nedorozumění mezi Platónem a Dionýsem I., přičemž Platón skončil ve vězení. Dionýsos nejdříve chtěl nechat Platóna popravít, ale nakonec se tak nestalo. Rozhodl se ho pouze prodat do otroctví, což se nakonec také stalo, ale Platónovi přátelé z Athén uskutečnili sbírku a Platóna z otroctví vykoupili (Novotný 1948: 91; Tretera 1999: 84-85; Zamarovský 1998: 4).

Po svém návratu do Athén Platón zjišťuje, že politická situace v Řecku se změnila, Athény již znovu patřily k nejvýznamnějším politickým celkům v Řeckém prostoru. Ani tato změna však Platóna nedonutila k úpravě svých myšlenek o ideálním státním zřízení. V těchto letech byl Platón ve své filosoficko - politické tvorbě asi nejvíce kreativní (Novotný 1948: 95).

V roce 367. př. n. l. Dionýsus umírá a na uvolněný vladařský post nastupuje jeho syn Dionýsos II., který nebyl prozatím dostatečně připravený ujmout se vlády. V Syrakusách existovaly dvě politické frakce (stoupenci tyranidy a stoupenci aristokracie). Aristokratická frakce byla považována za reformní a právě Dión byl jejím hlavním představitelem. Obrátil se s prosbou o pomoc na svého přítele Platóna a přesvědčil ho, aby přijel do Syrakus. Mladý Dionýsus byl zvědavý a velmi toužil po zisku vzdělání a filozofii, které mu Platón mohl nabídnout (Novotný 1948: 116).

„Šedesátiletý filozof pochopil, že je postaven před vážný úkol, na který tak dlouho čekal a kterého mu Athény nedaly“ (Novotný 1948: 116).

Platón se nejdříve zdráhal pozvání přijmout, ale nakonec po jisté době souhlasil a pozvání přijal. Po svém příjezdu se pokusil zapůsobit na Dionýsa prostřednictvím svých hlubokých znalostí. Situace v samotných Syrakusách však byla velmi napjatá a obyvatelé se obávali vlivu Dióna. Dión byl nakonec vyhnán ze Syrakus kvůli tomu, že prý chtěl využít napjaté situace a zmocnit se vlády. Politicko-sociální situace v Syrakusách byla velmi bouřlivá a po vypuknutí povstání Platón utíká (Zamarovský 1998: 5).

I přes Platónův útěk zůstal vztah mezi ním a Dionýsem II. vřelý, až přátelský. Po skončení povstání byl Platón Dionýsem II. znovu pozván do Syrakus. Samotný Platón se v té době velmi snažil napravit vztah mezi Diónem a Dionýsem. Snaha o napravení vztahu mezi těmito dvěma osobnostmi byla neúspěšná, stejně tak jako snaha o výchovu Dionýsa podle jeho učení. Platón

nemohl dobrovolně opustit Syrakusy, a proto mohl odejít až díky pomoci Archýta Tarentského (Novotný 1948: 129; Zamarovský 1998: 5).

Poté, co se Platón vrátil do rodných Athén, se věnoval především žákům své „Akademie“ a byl i nadále literárně činný. Jeho nejvýznamnější dílo tohoto období jsou „Zákony“. Platón se dožil věku osmdesáti let, přičemž umírá v roce 347. př. n. l. (Valeš 2007: 57; Zamarovský 1998: 6).

3. 2 Peloponéská válka a situace po ní v Athénách

Peloponéská válka byla antickým konfliktem odehrávajícím se v řeckém prostoru, která byla vedena mezi Athénským námořním spolkem a Peloponéským spolkem, v jehož čele stála Sparta. Peloponéská válka probíhala v letech 431 – 404 př. n. l. Konflikt zuřil po celém řeckém prostoru (oblast pevninského Řecka, pobřeží Malé Asie, pobřeží Krymu a oblast řeckých kolonií po středozeří hlavně pak oblast Sicílie). Obě dvě strany konfliktu měli odlišné strategie, kdy Peloponéský spolek se držel strategie snažící se využít pozemní převahy. Cílem Sparty byl každoroční vpád do Attiky (oblast kolem Athén), zde se snažili zničit venkovské usedlosti spolu s menšími osadami a tímto způsobem nechat Athény vyhladovět a donutit je ke kapitulaci. Athény však byli námořní velmocí a jejich zásobování obilím se zprostředkovávalo skrze námořní obchod. Většinu svého obilí dovážely z Krymu, či Egypta. Athénská strategie byla zcela odlišná, své vojáky ukryli do bezpečí za hradby města a přístavu Piraeus. Ochrana opevnění poskytovalo dostatek bezpečí pro transport zboží do Athén. Svoji útočnou snahu koncentrovali na slabě bráněné pobřeží Peloponésu, přičemž pro to využívali své převahy na moři. I Athénská strategie trpěla vadou, válka nepřenášela dostatečně silně boje na území nepřátel a tím Peloponéský spolek nedostatečně vyčerpávala (Hradečný – Dostálová- Hrochová – Oliva – Vavřínek 2001:38-39; Pečírka 1979: 554).

Důvodů pro vznik tohoto konfliktu bylo více. Nejzásadnější příčinou byly obavy spartských představitelů z nárůstu moci Athén, které zrovna prožívaly svůj „zlatý věk“. Největšího rozmachu Athény dosáhly v období vlády státníka Perikla, jež byl u moci i na začátku konfliktu. Během období jeho vlády Athény upevnili svoji vojenskou sílu souborem vojensko-politických smluv s dosud neutrálními městskými státy v řeckém prostoru. Moc Athén a jejich spojenců byla založena na obchodu v Egejském moři, což se nelíbilo především spojencům Sparty, kteří dříve měli svůj vliv v oblasti Egejského moře (především Korint). Navíc nárůst moci Athén na moři ohrožoval v případě války zásobování Peloponéského poloostrova ze Sicílie, což především ve Spartě vzbuzovalo obavy. Jako záminka pro vyhlášení války posloužila Athénská pomoc městu Kerkýra, které bylo ve sporu s Korintem (Bleicken 2002: 84; Hradečný – Dostálová- Hrochová – Oliva – Vavřínek 2001: 38-39).

Válka začala na jaře roku 431. př. n. l. Brzy po začátku konfliktu, byl do Athén zavlčen společně s obilím z Egypta také mor, jež měl fatální následky na Athénské obyvatelstvo ukrývající se za hradbami svého města. Na mor v Athénách umřela značná část obyvatel, mezi nimi i státník Perikles. Špatná hospodářská situace Athény donutila zvýšit daně ve spolku, což sebou neslo vzrůstající nelibost vůči nim mezi některými členy námořního spolku. Válka trvala se střídavými úspěchy do roku 421 př. n. l., kdy byl uzavřen Nikiův mír a tím skončila první fáze války (Bleicken 2002: 85; Hradečný – Dostálová- Hrochová – Oliva – Vavřínek 2001: 38-39).

Uzavřený mír však nehodlala plnit ani jedna ze stran a tak válka vypukla znovu. V obou táborech došlo k výměnám hlavních politických vůdců, přičemž v Athénách se k moci dostal Alkibiadés. Do konfliktu se zapojily i zatím neutrální městské státy např. Argos. Athény se rozhodly pro nový, na svoji dobu ambiciózní plán, chtěli si podrobit za pomoci svého loďstva největší sicilské město Syrakusy a tím Spartu a jejich spojence odříznou od zásobování obilím a

definitivně tak rozhodnout válku ve svůj prospěch (Hradečný – Dostálová-Hrochová – Oliva – Vavřínek 2001: 39).

Athény shromáždily obrovskou flotilu a vyslali ji proti Syrakusám. Po cestě byla flotila dostižena úřední lodí z Athén, která přinesla požadavek na vydání Alkibiadiase ke stíhání. Ten však místo stíhání utekl raději do Sparty s varováním a přiměl spartské představitele k vyslání pomoci ohroženým Syrakusám. Athénská výprava skončila zdrcující porážkou. Sparta uzavřela dohodu s do té doby protiřecky naladěnou Persií, čímž vychýlila převahu na svou stranu. Kromě toho, že měla již převahu na souši, odřízla Athény od zdroje bohatství ze stříbrných dolů v oblasti Attiky. Persie zablokovala Athénám obilí z Egypta a těm tak již nyní zásobování zajišťoval pouze Krym. V Athénách vládli aristokraté, ale pouze do té doby, než se Alkibiadés vrátil ze Sparty a provedl politický převrat. Sparta díky perské podpoře vybuodovala silné loďstvo. Rozhodující bitva se tak odehrála u Aigospotamoi v roce 404 př. n. l., v jejímž důsledku byly Athény odříznuty od obilí na Krymu. Sparta dokázala nyní blokovat Athény jak z moře, tak ze souše. Za této situace byly Athény donuceny uznat svoji porážku a vzdát se (Hradečný – Dostálová- Hrochová – Oliva – Vavřínek 2001: 39-40; Pečírka 1979: 554-557).

Porážkou v Peloponéské válce ztratily Athény své mocenské postavení a kontakty v zahraniční politice. Nyní nebyly ani páni své vlastní obce. Součástí míru bylo i rozmístění vojenské posádky na Akropoli, které velel spartský velitel. Athéňané se měli řídit oligarchickou ústavou, která u nich platila již dříve. Ve skutečnosti se moci chopila vláda, která se skládala z třiceti mužů a která měla vládnout do vypracování nové ústavy. Členy této vlády byli např. Thérámenés a Kritias (Platónův strýc). Vláda těchto třiceti mužů vešla do dějin jako období krutovlády, během které bylo popraveno mnoho athénských občanů. Situace v Athénách se brzy vyhrotila a došlo k rozpoutání občanské války, kdy se mezi sebou střetli oligarchové a demokrati, které vedl Trasybúlos. V zimě na přelomu let 304 a 303 př. n. l. padl Kritias a vláda třiceti se zhroutila, na její místo

nastoupila umírněnější vláda deseti mužů. Boj pokračoval i nadále a tak Sparta naléhala na ukončení bojů. Athéňané se usmířili a vyhlásili všeobecnou amnestii, která se však netýkala vlády „třiceti“ ani „deseti“ mužů. Amnestie tedy uchránila Athény od dlouhotrvající občanské války a pomohla s jejich vnitřní obnovou. Nakonec bylo opět zavedeno demokratické zřízení (Bleicken 2002: 88-89).

3. 2 Poprava Sokrata

V Athénském soudním systému platilo, že si každý odsouzený dopomáhal ke spravedlnosti sám. Soudní proces (diké) měl umožnit postiženému, aby zakročil proti bezpráví. Pokud byl provinilec dán k soudu, postižený žádal úředníka o zakročení proti jeho jednání, přičemž veřejnou žalobu mohl vznést každý athénský občan. Vykonání rozsudku spočívalo v rukou úředníků a trest se odvíjel od povahy spáchaných trestných činů. Soukromá iniciativa měla za následek, že nárok vznesený poškozeným nebylo možné změnit. Soud tak pouze odpovídal na žádost poškozeného, která byla obsažena v samotné žalobě, nijak více ji dále nerozvíjel ani neupravoval. Samotný soud byl zcela pasivní. Byly to jednotlivé strany, kdo určovaly, na základě jakých zákonů má být vynesena rozsudek. Soudci tedy mohli s důkazy pouze souhlasit, či nesouhlasit (Bleicken 2002: 256 - 257).

Sokrata zažalovali tři lidé. Byli jimi Anytos (bohatý demokrat), Mélétos (náboženský fanatik) a Lykón. Sokrates byl před soudem obviněn z toho, že: (...) *„je vinen tím, že neuznává bohy, jež uznává obec a zavádí jiná božstva; je též vinen tím, že kazí mládež. Navrhuje se trest smrti“* (Laertios 1995: 95).

Athénský strnulý právní formalismus vedl k Sokratově popravě, neboť soud si musel vybrat mezi návrhy obou stran. Žalobci navrhovali trest smrti, proti Sokratovo mnohem mírnějším návrhu. Samotné porotce pobouřil Sokrates výší svého návrhu a tak hlasovali pro jeho smrt. Kdyby Sokratés přišel s návrhem

na alternativní trest „vyhnanství“, nejspíše by nebyl odsouzen k trestu smrti (Bleicken 2002: 257).

Sokrates byl souzen, protože nazval svůj vnitřní hlas bohem daimonionem¹, tvrdil, že ho bude provázet celým jeho životem a radit mu, jak se zachovat. Velký filosof Sokrates tak byl odsouzen kvůli nepochopení (či spíše asi nechtění pochopit) svých spoluobčanů a také kvůli demokratické politice (Valeš 2007: 56).

3. 3 Platónova vize ideálního státu v díle Ústava

Platónova Ústava patří mezi jeho nejvýznamnější díla politické teorie. Je psána formou rozhovoru, jehož hlavním účastníkem je Sokrates, prostřednictvím jeho osoby nám Platón představuje svoje myšlenky a představy na uspořádání ideální obce. Dalšími účastníky rozhovoru jsou Glaukón, Polemarchos (Platónovi přátelé), Ademaintos (Platónův bratr), Kefalos (otec Polemarcha) a také Trasymachos se svým žákem Kleitofónem. Dílo se skládá z 10 knih (kapitol) (Platón 2001: 3-37).

Nejdříve se Platón zaměřuje na problematiku stáří. Tvrdí, že stáří není méněcenné, ale naopak prý se jedná o nejlepší část lidského života (Platón 2001: 3-5).

„Neboť v stáří nastává úplný klid a osvobození od takových věcí; když vášně přestanou doléhati a ochabnou, zcela se naplňuje slovo Sofokleovo, že jsme zbaveni velice mnohých a zuřivých pánů“ (Platón 2001: 5).

Pod významem „zuřiví páni“ si představují emoce, které svým způsobem ovládají každého lidského jedince, avšak staršího člověka ovládají mnohem

---

¹ Daimonion byl podle Sokrata vnitřní hlas, prostřednictvím kterého k němu promlouvá bůh (Valeš 2007: 56).

méně než člověka mladého a ještě nevyzrálého. Platón také nastiňuje otázku spravedlnosti. Snaží se dojít k samotné podstatě spravedlnosti, přičemž přichází s hypotézou, že spravedlnost je dobrá vlastnost a jako taková je přece prospěšná většině lidských jedinců (Platón 2001: 12 – 13).

Dle Platóna je spravedlivý člověk moudrý a správný, přičemž nespravedlivého jedince lze považovat za nemoudrého, špatného a zlého. Platón tedy konceptu spravedlnosti přikládá velký význam. Jedinec, který žije spravedlivým životem, překypuje ctností, kdežto život nespravedlivého jedince je plný nespravedlnosti a špatnosti (Platón 2001: 31 – 32).

V ideální obci, tak jak si ji Platón představoval, by mělo obecně platit, že starší jedinci by měli trestat mladší jedince. Vykonání násilí na starších jedincích by nemělo být dopuštěno. Všichni obyvatelé obce by měli společně žít v míru a neměli by se vlivem konfliktů mezi sebou rozdělit na zástupce dvou a více různě smýšlejících skupin občanů (Platón 2001: 160).

V ideální obci není dle Platóna místo pro individuální jednání jedince, neboť zájmy jedince by se měly podřídít zájmům celé obce. Platón vybízí, aby v obci nebylo mezi občany ani velikého bohatství, ani extrémní chudoby, neboť tyto dva extrémy vedou ke štěpení společnosti a ve výsledku by znamenaly zanedbávání občanských povinností jedinců (Platón 2001: 108-112).

Společnost žijící v obci by měla žít kolektivním životem. Občané by měli společně prožívat všechny slasti i těžkosti. Aby měla společnost ty správné charakteristiky, měla by prožívat všechny slasti společně, jinak by opět mohlo dojít ke štěpení společnosti, což Platón považuje za nepřijatelné (Platón 2001: 157).

Jako základ spravedlivé obce tedy Platón považoval spravedlnost. V jeho pojetí stojí spravedlnost uprostřed mezi beztrestným pácháním křivdy a stavem,

kdy se jedinec nemůže pomstít na něm páchaném bezpráví. Spravedlnost by se tedy prostřednictvím ideální obce měla promítnout do celé společnosti (Platón 2001: 39).

„Proto když lidé vespolek si činí bezpráví a je snášejí a takto poznávají obojí zkušeností, zdá se těm, kteří nejsou schopni tomuto uniknouti, ono pak si zvoliti, že by bylo prospěšné učiniti navzájem smlouvu, že nebudou bezpráví ani činiti ani trpěti. A odtud prý počali dávati si zákony a uzavírati mezi sebou smlouvy a nazvali nařízení dané zákonem zákonným a spravedlivým“ (Platón 2001: 39 – 40).

Při projektování ideální obce si Platón všímá, že ani spravedlivá obec nemůže být plně soběstačná a proto bude nutně potřebovat obchodovat s ostatními obcemi. Interakce s obcemi může být složitá a během ní by mohlo dojít k územním či jiným sporům se sousedními obcemi. Ideální obec bude požívat blahobytu a výsledkem bude rozšiřování obce. Právě zde Platón poprvé nastiňuje myšlenku, že spravedlivá obec bude nutně potřebovat strážce. Strážcové by měli milovat moudrost a zároveň by měli být dostatečně vznětliví a silní, aby dokázali obec uchránit před nebezpečími, které mohou vyplynout z interakce s okolím (Platón 2001: 59).

V ideální obci by měli žít lidé skromní, kteří nebudou plodit více dětí, než jim zdroje obce dovolí. Platón zde nastiňuje obavy týkající se rozšíření území obce, což by mohlo v konečném výsledku vést až k válce (Platón 2001: 54-56).

„Nuže tedy musíme odříznouti kus země od sousedů, máme-li míti dosti půdy k pastvě a orbě, a oni zase od země naší, jestliže i oni se pustí do neomezeného shonu po bohatství, překročíce hranici nutných potřeb“ (Platón 2001: 56).

3. 3. 1 Vláda (výkonná moc)

V osmé knize Ústavy Platón rozlišuje čtyři existující druhy obecního zřízení (monarchii, oligarchii, demokracii a tyranidu). Monarchii považuje za poměrně dobré zřízení, oligarchii za obecní zřízení s vadami, demokracii nepovažuje za dobrou ústavu a nejvíce se obává tyranie, kterou přirovnává ke zhoubné nemoci obce. Zároveň však říká, že jím nastíněné obecní zřízení není shodné ani s jednou z těchto ústav. Svoji ústavu zde přirovnává k „aristokracii“, avšak vládnout nemají ti nejbohatší, jak je v aristokraciích zvykem, ale spíše ti nejmoudřejší (Platón 2001: 245-276).

„Nestanou – li se, děl jsem, v obcích filosofové králi nebo neoddají – li se nyní takzvaní králové a panovníci upřímně a náležitě filosofii a nepadne – li toto obojí v jedno, politická moc a filosofie, a těm četným duchům, kteří se nyní různě ubírají za jedním nebo druhým cílem, násilím v tom nebude zabráněno, není pro obce, milý Glaukóne, konce béd a myslím, že ani ne pro lidské pokolení, a také nikdy dříve se neujme, pokud možno, tato ústava, o které jsme nyní vyložili, a nespatri světla slunečního“ (Platón 2001: 170).

Na toto tvrzení Glaukón reaguje, že je možné, že právě tato Platónova myšlenka by mohla zvednout vlnu odporu v obci a vést k rozdělení obce na dva smýšlející národy, což je něco, čemu se Platón přece chtěl vyhnout. On tedy reaguje tvrzením, že pravý filozof je ten, kdo touží po celé moudrosti, nikoliv pouze po její části. Jakožto milovník moudrosti touží po pravdě a právě proto je nejvíce spravedlivý a měl by vládnout (Platón 2001: 170 – 212).

Jako předpoklad pro vládu filozofů Platón argumentuje tím, že filozof touží po poznání, miluje pravdu, nenávidí lež, je uměřený potřebám obce a nedychtí po penězích, tak jako ostatní lidé, se kterými se shledal. Je to právě filozof, který je ve své přirozenosti od přírody nadán schopnostmi se učit, být spravedlivý, pozorný a bystrý ke svému okolí a věcem, které v okolí probíhají a zároveň je nadán dostatečnou moudrostí a rozumností a umí se správně

rozhodnout. Ademaintos zde vstupuje do rozhovoru a tvrdí, že filozofové jsou společností té doby bráni jako neužiteční. Platón na to reaguje a tvrdí, že aby se pravý filozof stal vládcem je třeba určitého státního zřízení, které mu umožní vyniknout (Platón 2001: 180 – 212).

„Teď je otázka, zda-li připouštíte, že náš návrh obce a ústavy není jen tak docela zbožné přání, nýbrž že to jsou věci sice těžké, ale přece nějakým způsobem možné, a to žádným jiným, než jak bylo řečeno, když totiž se opravdoví filozofové, ať již několik jich, nebo jeden, stanou pány v obci; ti pak nebudou státi o nynější odměny, pokládajíce je za nedůstojné a bezcenné, ale nejvíce si budou vážit pravdy a odměn z ní pocházejících a za nejdůležitější a nejnutnější věc budou pokládati spravedlnost: služba spravedlnosti a její šíření bude jim zásadou, až budou pořádati svou obec“ (Platón 2001: 243).

Podle Platóna jsou sice filozofové milovníci moudrosti a jako takoví milují pravdu, nicméně připouští, že bude-li to v zájmu obce, mohou svým spoluobčanům lhát, ale jen pokud to bude nezbytné. Pokud však přistihne filozof při lhaní jiného občana obce, který nepatří k společenské třídě filozofů, je jeho povinností ho potrestat, neboť lhaní zavádí špatné jednání do společnosti obce a mohlo by ohrozit samotnou povahu obce a tou je přece spravedlnost (Platón 2001: 70 – 80).

3. 3. 2 Soukromý majetek

Třídám filozofů a strážců by nemělo být dovoleno vlastnit soukromé vlastnictví. Tyto třídy by měly mít přístup pouze ke statkům, které jsou pro jejich život nezbytné. Měly by žít v kolektivu svých soukmenovců, to je dovedeno do extrému z dnešního pohledu, neboť by měly bydlet ve společných domech a ty by zase měly být volně přístupné všem občanům. Platón říká, že pokud by tyto třídy docílily vlastního soukromého majetku, staly by se nenáviděny svými

spoluobčany a staly by se z nich nepřátelé své vlastní obce (Platón 2001: 105 – 107).

„Jakmile však budou mít sami svou vlastní půdu, své domy i peníze, budou místo strážců hospodáři a rolníky, ostatním občanům se stanou místo spojenců nepřátelskými pány, po celý život budou jen nenáviděti a nástrahy činiti, a daleko více a silněji budou se báti nepřátel vnitřních než zevnějších, až pak se posléze octnou sami i ostatní občanstvo na pokraji záhuby“ (Platón 2001: 107).

Platón se domnívá, že třídám strážců a filozofů by mělo být vše společné, to se týká žen, dětí a ubytování. Těmto třídám by nemělo být dovoleno ani mít „tradiční“ rodinu (Ricken 2002: 78).

3. 3. 3 Dělbá práce

Pro pochopení Platónovy vize ideální obce je důležitá otázka dělby práce. V Ústavě načrtává dělbu práce, která předpokládá existenci různých společenských tříd. Každá třída má pro obec svoji nezpochybnitelnou úlohu, přičemž se od nich očekává, že budou schopni zajistit bezproblémový chod spravedlivé obce. Každý jedinec je díky své přirozenosti způsobilý k určitému typu práce. Pro blaho obce je tedy nesmírně důležité, aby byla obec schopna jedince přiřadit ke třídě, do které patří díky své přirozenosti (Platón 2001: 103-105).

„Neboť rolník si patrně nevyrobí sám pluhu, má li býti dobrý, ani motyky ani ostatních hospodářských nástrojů. Podobně ani stavitel, neboť i ten má mnoho potřeb. Právě tak tkadlec a švec; či ne? Pravda“ (Platón 2001: 52).

Platón dělí lidi podle jejich přirozenosti. Rozděluje tři druhy lidí milovníky moudrosti, milovníky vítězství a milovníky zisku. Tomuto rozdělení přirozených vlastností člověka odpovídá i společenské rozvrstvení tříd v obci. Platón říká, že

jedinci by neměla být upírána jeho přirozenost, neboť každý jedinec je přesvědčen o tom, že život podle jeho vlastní přirozenosti učiní jeho život nejšťastnější (Moss 2008: 35; Platón 2001: 288-304).

Platón ve společenské dělbě práce ve své ideální obci rozlišuje tři třídy, které si nejsou rovny. Prvním stavem jsou filozofové. Platón v nich vidí vládce ideální obce. Filozofové by měli být především milovníci moudrosti, měli by být ztělesněním pravdy a s láskou přijímat samotná jsoucna. Druhým stavem jsou strážcové, kteří by se měli postarat o přirozený chod obce a v případě nutnosti se stát bojovníky, jenž se nebudou bát položit svůj život k zabezpečení pořádku a bezpečí ideální obce. Posledním třetím stavem jsou pracující. Měli by pracovat především v zemědělství a v řemeslech, neboť jejich společenským úkolem je zajistit dostatečné množství statků, které obec potřebuje ke svému životu (Tretera 1999: 92).

Členství ve třídách filozofů a strážců sebou však nese jistá omezení. Tato omezení by dnešní společnosti mohla připadat jako diskriminační, ale samotný Platón jim přikládá velkou váhu, neboť pokud se nebudou dodržovat, ideální obec zdegeneruje a již v ní nebude platit výše zmiňovaná spravedlnost. Omezení se týká především možnosti vlastnit soukromý majetek. Soubor omezení pro tyto třídy se však netýká jenom majetku, ale i lidské sexuality. V otázce plození dětí Platón zavádí jistá eugenická pravidla, např. že k pohlavnímu styku by mělo docházet jen mezi nejsilnějšími jedinci těchto společenských tříd (Platón 2001: 200 – 202).

V Platónově ideální společnosti by nejvíce platní a spravedliví strážci měli plodit co největší množství dětí. Ty, které se jim narodí, by měly být vychovány obcí určenými pěstounkami. V případě, že se narodí dítě s určitým postižením, mělo by být pro dobro obce usmrceno na tajném místě. Tento, v dnešní době nepředstavitelný akt usmrcení, by se měl uskutečnit, aby byla zachována čistá

třída strážců. Ženy by měly plodit pokud možno co největší počet dětí již od dvaceti let do dovršení věku čtyřiceti let. Muži by měli plodit děti od chvíle, kdy již nejsou v pubertě do dovršení věku padesáti let. Děti, které by se narodily rodičům v jiných než výše zmíněných letech, je třeba podle Platóna považovat za nezákonné (Platón 2001: 150 – 160).

3. 3. 4 Vzdělání

Proces výchovy a vzdělání má vícero cílů, ale mezi hlavní považuji to, že by měla vést občany k odhodlání sloužit své obci. Je třeba jim již od útlého věku vštěpovat nezbytné dovednosti, které později použijí pro blaho své obce. Strážcům a filozofům by mělo být poskytnuto co nejlepší vzdělání, aby se dokázali v dospělosti správně rozhodnout ve státních záležitostech. Platón apeluje, aby se strážci v procesu výchovy zbavili strachu ze smrti, také by je výchova měla naučit poslušnosti z důvodu, aby strážci vykonali rozkaz bez zbytečných otázek. To je podle Platóna nezbytné kvůli udržení bezpečí a pořádku v obci. Strážci by se měli zdržovat opilství, neboť mají obec chránit a nikoliv vytvářet rozbroje pod vlivem alkoholu. Platón také apeluje na to, aby byli strážci vedeni k jisté umírněnosti, nikoliv však příliš velké, protože by se stali změkčilými a to by v konečném důsledku nebylo pro obec prospěšné. Dále by výchova měla občany vést především k pravdě a rozumu (Platón 2001: 70 – 102).

Platón říká, že ženám i mužům jsou vlastní dvě složky výchovy. Jedná se o músiku a gymnastiku. Ženy by měly podstupovat vojenský výcvik společně s muži, aby i ženy z třídy strážců, pokud jim to předurčuje jejich přirozenost, byly schopny statečně bránit obec v případě ohrožení (Platón 2001: 144 – 152).

3. 3. 5 Válka

V případě nebezpečí by obec měla bránit třída strážců, která má hlavní povinnost bránit ji před hrozbami, které ji hrozí. V ideální obci by se podle Platóna měla společnost podílet pokud možno na všem stejným dílem. To platí i při válečných taženích. V rámci bojové výchovy Platón navrhuje, aby se válečných výprav účastnily i děti, z důvodu získání zkušeností, které by mohly zúročit v dospělosti. Během tažení jim musí být zajištěna bezpečnost, za kterou zodpovídají dospělí jedinci, protože kdyby padly děti v boji, byla by ohrožena budoucnost obce. Obecně by dospělí jedinci měli rozhodovat, zda jsou děti tažení schopny, neboť jen oni jsou schopni uvážit, zda nebezpečí, které dětem hrozí, je přijatelné. Obec by měla od útlého věku děti připravovat na válečné tažení. Pokud by děti projevily během tažení nedostatečnou odvahu (zbabělost), nejsou předurčeny k tomu zůstat mezi strážci a měly by být přeřazeny do jiné třídy. Pokud by se strážcové dostali do zajetí, je na nepřátelích, ať si s nimi dělají, co uznají za vhodné. Strážci, kteří se vyznamenali v boji, by měli být považováni za hrdiny společně s těmi, kteří položili život pro blaho obce (Platón 2001: 158 – 168).

3. 3. 6 Náboženství

Otázka náboženství není Platónem v díle „Ústava“ příliš rozebírána. Ve druhé a třetí knize „Ústav“, v části věnované výchově strážců, Platón říká, že o bozích je třeba se před dětmi zmiňovat tak, aby v nich probouzeli statečnost. Měli by se jim přestat vyprávět některé příběhy, které by zaváděly „špatné mravy“ (např. báje o Uranovi – Zeus se postavil svému otci a další příběhy, které popisují rozepře mezi hrdiny a bohy). K tomuto omezení Platón sahá, aby si z bájí nevzali strážci příklad a nepostavili se proti svým spoluobčanům. Bohové by také měli být při líčení vyobrazeni tak, aby nikdy nelhali, neboť bůh je dobrý a spravedlivý. Proto by neměl lhát. Zároveň Platón říká, že by se strážcové neměli

dozvědět o Hádově posmrtné říši, neboť by mohli dostat strach a báli by se obětovat pro blaho obce (Platón 2001: 63-80).

3. 4 Platónova vize ideálního státu v díle Zákony

Zákony se řadí mezi Platónova nejvýraznější díla. Toto dílo se řadí ke spisům Platónova stáří, přičemž jsou rozděleny do 12 kapitol. Stejně jako Ústava i Zákony jsou psané formou rozhovoru, nicméně zde již nevystupuje Sokrates, ale jedná se o rozmluvu tří mužů: Krétského Kleinia, Spartána Megilla a Athénského hosta. Rozprava se točí okolo zakládání nové kolonie (Platón 1997: 63-92).

Platón se snaží ustanovit ideální zákony pro nově vznikající obec. Za důležité považuje geografické umístění obce. Ideální obec by se dle Platóna neměla stát námořní velmocí, neboť by vyvážela suroviny a tím by bohatla, což Platón považuje za zlo v obci. Autor přemýšlí i nad složením prvotních kolonistů. Obyvatelstvo nově vzniklé obce by měli tvořit Kréťané společně s Dóry, čímž chtěl dojít k smíchání rodů. Platón se domníval, že právě takto etnicky složené obyvatelstvo bude raději dodržovat nové zákony (Platón 1997: 93-105).

Platón o ideální obci říká, že je zde všechno společné (ženy, děti, majetek, dochází zde k úplnému odstranění soukromého vlastnictví). Půda v obci je sice rozdělena, ale i nadále je považována za společný majetek. Zároveň říká, že nezná lidi vhodné pro tuto obec a tak apeluje na to, aby zákonodárce dal obci alespoň „skvělé“ zákony. Navrhuje, aby bylo obyvatelstvo rozděleno do čtyř tříd, prostřednictvím kterých by se platily daně. Toto odstupňované rozdělení lidí zavádí proto, aby v obci nebylo nadměrného bohatství ani chudoby (Platón 1997: 127-132).

V ideální obci by mělo být více spravedlivých občanů, než nespravedlivých. Nejlepším soudcem by měla být ta osoba, která nikoho

nezabila, ale naopak dala obci zákony, které by spřátelily všechny občany. Zákonodárce by se měl postarat o to, aby ve státě panoval mír a přátelství (Platón 1997: 9-14).

Občanskou ctnost vidí v syntéze moudrosti, spravedlnosti, statečnosti a rozumu, přičemž tyto ctnosti označuje jako veškeré dobro obce. Úplně stejně by se dle Platóna mělo nahlížet na ústavu a veškeré zákony obce. Samotné zákony by měly zajistit, aby bylo obyvatelstvo šťastnější a měly by občanům přinést dobra (Platón 1997: 10-25).

Platón ve své vizi ideální obce otevírá otázku sňatků, v čemž vidí povinnost pro každého občana. Přeje si, aby sňatky byly pro obec prospěšné. Měli by se brát lidé různého společenského postavení na základě spřízněných povah. Platón říká, že občan, který nebude ve svazku manželství do třiceti pěti let, bude potrestán zákonem. To znamená, že mu každým rokem bude udělena finanční pokuta (Platón 1997: 110-112).

„Ovšem výslovně nařizovat toto zákonem, aby se bohatý neženil s dcerou bohatého, ani muž mající velkou moc s dcerou jiného takového, a nutit osoby povahou živější, aby se společenstvím sňatku scházeli s osobami pomalejšími a pomalejšími s živějšími, to by bylo směšné a kromě toho by to u mnohých vzbudilo hněv“ (Platón 1997: 158).

Platón ve své vizi také říká, že každý plnoprávný občan by měl mít vychování, které ho povede ke ctění zákonů. Pokud by se občan provinil proti zákonům a provinění by nebylo natolik závažné, aby dostal trest smrti, měl by dostat alespoň finanční pokutu (Platón 1997: 330-333).

Ve své vizi si přeje, aby bylo omezeno i cestování. Do cizích zemí by mělo být zakázáno vycestovat osobám mladším čtyřiceti let a všem občanům, pokud jsou důvodem osobní záležitosti. Do ciziny by měli být vysláni pozorovatelé ve

věku padesáti až šedesáti let. Tito pozorovatelé by měli poznávat cizí ústavy, zákony a výchovu. Při svém návratu by pozorovatelé předstoupili před strážce zákonů a diskutovali by s nimi o tom, co se na cestách dozvěděli (Platón 1997: 332-334).

„Především nebudiž dovoleno nikomu mladšímu čtyřiceti let nikam a nijak odcestovat do ciziny, mimo to soukromě vůbec nikomu; ve veřejné věci budiž to dovoleno hlasatelům nebo poselstvům nebo také snad slavnostním divákům; avšak cesty do ciziny konané ve válce a válečná tažení nemají být počítány mezi cesty v zájmu obce, jako by k nim patřily“ (Platón 1997: 333).

3. 4. 1 Vláda

Platón v Zákonech nijak nerozlišuje mezi osobou vládce a zákonodárce. Platón dále vysvětluje, jak vzniklo ústavní zřízení obcí. Nejdříve se občané řídili pouze zvyky a vládli nejstarší z nich. Teprve později s rozmachem počtu obyvatel se obce začaly zvětšovat (Platón 1997: 63-69).

„Potom totiž si ty rodiny dohromady sešlé nutně musí volit jakési své společné zástupce, kteří prohlédnou ustálená zřízení všech, a která z nich se jim budou nejvíce líbit, ta jasně ukáží náčelníkům a vůdcům dědin, jakoby králům, pro společné užívání a dají jim je k přijetí; sami se budou nazývat zákonodárci a ony ustanoví za vládce, z patriarchálních vlád udělají jakousi aristokracii nebo i jakési království a v zřízení takovém budou občansky žít“ (Platón 1997: 69).

Platón si všímá problému válečných konfliktů mezi nově vznikajícími obcemi, zároveň říká, že válka nemusí nastat jen mezi obcemi, ale i uvnitř obce samotné. Snaží se pochopit podstatu sporů, které by mohly přerůst ve válku. Problémy vznikají nerozumností a nevědomostí (neinformovaností), proto si přeje, aby zákonodárce v ideální obci šířil především moudrost, prostřednictvím které těmto konfliktům zabrání (Platón 1997: 63-80).

Zákonodárce by měl v obci rozdělovat pocty podle dobra. Jako největší dobro Platón vidí stav, kdy duši ovládá moudrost. Druhé dobro je tělesné a třetím dobrem je materialistické zabezpečení. Apeluje, aby tato dobra nebyla zaměňována a nedocházelo k promíchání jejich významů. Pokud by na to nebral zákonodárce zřetel a porušil tuto myšlenku, tak obec nebude dobrá, protože se v ní ostatní jednání nebude řídit zbožně (Platón 1997: 73-89).

Platón v Zákonech vyslovuje myšlenku, že ideální obec by měla být ovládána jedním člověkem s neomezenou mocí (tyranem), který by měl být ještě mladý, učenlivý, statečný a rozumný, přičemž při vládnutí by mu měl pomáhat schopný zákonodárce, který bude rozumět povaze zákonů. Také zde Platón nastiňuje druhy ústav a řeší jaká ústava by měla v obci zavládnout. Nejlepší ústavou je ta, která dovolí spojení moudrosti s rozumností (Platón 1997: 90-114).

Platón ustanovuje úřady pro novou obec, ustanovení úředníci tzv. „strážci úřadů“ jsou zvoleni ve volbách konaných na obecním shromáždění. Voleb by se měli účastnit všichni občané, kteří plnili vojenskou službu. Na shromáždění by mělo být zvoleno celkem 37 mužů, kterým již musí být padesát let, přičemž zvolený může v úřadě setrvat do věku 70 let. Z voleb vzeší strážcové zákonů navrhnou lidi do pozic vojenských velitelů. Tyto návrhy musí schválit shromáždění. Dále se také poměrným systémem a s pomocí losu zvolí 360 členů rady. Samotná rada je zvolena na dobu jeden rok. Rada má právo svolávat shromáždění obce ve výjimečných situacích (nepokoje) (Platón 1997: 136-155).

„Neboť v kterékoli obci je zákon ovládán a nemá svrchovanou moc, pro takovou obec vidím připravenou zkázu; avšak v které je pánem vládnoucích a vládnoucí jsou otroky zákona, tam spatřují zdar i všechna dobra, které bohové dali obcím“ (Platón 1997: 105).

V otázce soudnictví Platón chce, aby existovaly soudy pro veřejnou, ale i soukromou sféru. Měl by být také zřízen úřad, při kterém by se strážci zákonů starali o doplnění (zdokonalení) zákonů (Platón 1997: 150-155).

Platón se snažil zařídit v obci pevné zákonodárství. Zákony by měly být co nejvíce trvanlivé. Přesto Platón chce, aby se zřídilo shromáždění, kterého se bude účastnit deset nejstarších strážců zákona, Ti se budou scházet a dohlížet na zachování pořádku a zákonů v obci (Platón 1997: 331-335).

3. 4. 2 Soukromý majetek

Platón říká, že každý občan ideální obce by měl mít ohodnocen svůj soukromý majetek a to proto, aby z něj mohl odvádět patřičné daně pro obec (Platón 1997: 337-342).

V Zákonech se Platón zmiňuje o tom, že žádný občan by bez svolení majitele neměl užívat cizích věcí. Nikdo by bez patřičného svolení majitele neměl používat jeho věci, jediné se souhlasem vlastníka (Platón 1997: 266).

V obchodních záležitostech by měl platit přísný zákaz obchodování pro občany ideální obce. Žádný občan by se neměl dostat vůči jinému občanovi do pozice prodávajícího či kupujícího. Toto omezení se však nevztahuje na prodej cizincům a přistěhovalcům. Na dodržování těchto omezení by měli dohlížet strážci zákonů (Platón 1997: 302-323).

Platón v zákonech požaduje, aby jedincům nebylo umožněno vlastnit stříbro ani zlato. Jedincům je povoleno, aby vlastnili peníze. To kvůli tomu, aby měli za co směnit věci pro běžnou potřebu, nicméně mohou vlastnit pouze peníze, které platí v ideální obci. Pokud by občané chtěli někam vycestovat a chtějí mít peníze, které u nich neplatí, je třeba, aby si od strážců zákonů opatřili povolení je vlastnit (Platón 1997: 129-130).

3. 4. 3 Dělbba práce

V závěru osmé kapitoly Platón otvírá otázku dělby práce. Říká, že nové obci bude snadnější dávat zákony ohledně výživy obce, neboť většina z nich čerpá zdroje ze země a z moře, ale že tato bude čerpat zdroje pouze ze země. Proto bude potřebovat jen polovinu zákonů ohledně dělby práce, oproti ostatním obcím. Zákonodárce vydává především zákony ohledně rolnictví a pastýřství. První se týká hranic pozemků. Po rozdělení půdy by se s ní dále nemělo hýbat a půda by měla zůstat ve vlastnictví tak, jak byla rozdělena. Pokud by někdo přesto ze susedovo pozemku vzal nějaký statek, je třeba, aby zaplatil pokutou dvojnásobnou škodu, co způsobil. Platón také řeší zdroje vody a systém zavlažování. Každý by měl mít nárok na tolik vody, kolik potřebuje ke svému životu. Zároveň by ale měl nechat dostatek vody svým susedům (Platón 1997: 225-228).

Platón uvádí, že kdo provozuje jedno řemeslo, neměl by se věnovat i jinému řemeslu, neboť by se pak o své řemeslo nestaral dostatečně. Proto by každý občan měl dělat jen jediné řemeslo. Pokud by cizinci vykonávali více řemesel, měli by být dokonce potrestáni pokutou, vězením či vyhnáním. V obci by neměla být žádná cla. Nejnutnější statky by pokud možno měly pocházet z obce a jestliže v obci chybí, měly by se dovézt. Dovážet by se měly jen ty nejnutnější statky avšak nikoliv za účelem zisku (Platón 1997: 229-233).

Všechny plodiny získané ze země, by se měly rozdělit na dvanáct dílů a skrze ně je dále rozdělovat v obci. Jedna dvanáctina by měla být rozdělena na tři díly. Jeden by měl připadnout svobodným občanům, druhý cizincům a řemeslníkům a třetí díl by se měl dát do prodeje. V Každé osadě by měli být přítomni občané, kteří zvládají řemeslo, jenž je nutné k správnému výkonu zemědělství (Platón 1997: 231-233).

3. 4. 4 Vzdělání a výchova

Platón v zákonech otevírá otázku vlastností zákonodárců. Jak jejich dobré, tak špatné vlastnosti se projeví v samotných zákonech, proto nabádá ke správné výchově, neboť ta podle něj pomáhá občanovi spět k dobrosti, která spočívá v ovládnání emocí za pomoci rozumu. Prvním a nejdůležitějším článkem výchovy je hra. Občané by měli být skrze hru vychováváni již od dětství. Výchova je důležitá, neboť pomůže občanovi stát se spořádaným občanem. Samotný proces výchovy je třeba brát s patřičným respektem a měl by trvat po celý jeho život (Platón 1997: 22-32).

„Tak například kdo má být dobrým rolníkem nebo stavitelem, má si hrát tak, že tento staví nějakou z dětských staveb a onen zase vzdělává pole“ (Platón 1997: 29).

Samotný proces výchovy by měl zahrnovat kromě dobrosti také špatnost a to proto, že pro občana je důležité rozpoznat rozdíl mezi dobrým a špatným. Platón také zmiňuje další důležité prostředky výchovy a těmi jsou tanec a zpěv, prostřednictvím kterých má být vzděláván občanův mravní charakter. Obsah činností tance a zpěvu by měl tvořit krásný pocit slasti, nikoliv nic nepříjemného, ve kterém si bude občan jednoduše libovat. Platón apeluje na to, aby byly precizně vytvořeny zákony regulující tyto činnosti. Za příklad, kde fungují správné zákonné omezení těchto činností, uvádí Egypt (Platón 1997: 22-40).

Během výchovy by se občan měl naučit, jak se má chovat k vlastnímu tělu a duši. Platón tvrdí, že duše patří k tomu nejcennějšímu, co občan vlastní a proto by o ni měl náležitě pečovat. Správně opečovávaná duše by neměla mít potřebu vlastnit neúměrně velké množství hmotných statků. K hromadění statků by nemělo docházet ani pro potomstvo. Před dětmi by měl občan jít vždy příkladem, měl by ctít své rodiče, příbuzné, spoluobčany a přátele (Platón 1997: 115-123).

Správně vedená výchova dětí prospívá ideální obci. Děti ve věku od tří do šesti let by si měly hrát pokud možno co nejvíce. V šesti letech by měli být chlapci odděleni od dívek a měli by se učit jezdit na koni a používat zbraně. Dále by se měli vzdělávat v gymnastice a músicím umění. Platón zavádí tedy zákonnou povinnou školní docházku. Ta se týká chlapců i dívek bez rozdílu. Všichni by se měli vzdělávat ve stejných věcech (Platón 1997: 171-190).

Během procesu vzdělání považuje Platón za důležité, aby se občanům již od mala vštěpovaly myšlenky, že nespravedlivý život nepovede ke štěstí, na rozdíl od spravedlivého života. Vštěpování myšlenek by mělo být docíleno za pomoci sborového zpěvu. Zpěv ve sboru by ovlivňoval myšlení lidí v ideální obci, přičemž by měly být tři sbory. První sbor navštěvují ti nejmladší občané, druhý mladí muži do dovršení věku třiceti let a třetí sbor tzv. „Dionýsův“ navštěvují muži od třiceti do šedesáti let (Platón 1997: 45-54).

Platón se v části knihy, kde se věnuje výchově, vyslovil pro to, aby v dokonalé obci bylo omezeno pití alkoholu zákonem. V něm požaduje zákaz pití alkoholu pro občany mladší osmnácti let. Mužům do třiceti let je dovoleno vypít pouze menší množství alkoholu, kdežto těm starším je alkoholu dopráno nejvíce. Platón se zmiňuje, že to je proto, aby se nestyděli ve společnosti mladých zpívat, a že obecně alkohol je pro ně jakýmsi lékem. Společné pití alkoholu jednak zkouší povahy občanů, jednak pak prospívají jejich povaze (Platón 1997: 45-59).

Platón se věnuje také otázce trestů za provinění. Říká, že trest by měl učinit z potrestaného lepšího občana, než byl předtím. Trest zavádí z důvodu, že je třeba občana přivést k rozumu. Trest nemá být jen fyzický, ale pokud to jen bude možné (vzhledem k povaze zločinu) měly by být uděleny finanční pokuty. Jejich vyměření by bylo stanoveno podle velikosti majetku. Pokud by potrestaný, či jeho nejbližší (rodina) nebyli schopni zaplatit pokutu, měl by být potrestán

uvězněním. V případě, že je občan uvězněn, by neměl být zbaven svých občanských práv. V případě, že se někdo proviní proti ústavě, je považován za nepřítele obce a ti společně se zrádci zasluhují trest smrti (Platón 1997: 234-265).

V případě usmrcení člověka chce Platón, aby byl rozdíl mezi úmyslným a neúmyslným zabitím. Neúmyslné zabití by mělo být za pomoci zákonů nepotrestané, zatímco úmyslné zabití je třeba trestat. Pokud by občan zabil něčího otroka, měl by za něj zaplatit finanční pokutu, pokud by však zabil svého otroka je zcela zbaven viny (Platón 1997: 234-265).

Zákonem by také měly být ošetřeny spory mezi rodiči a jejich dětmi. Pokud by mezi nimi došlo ke sporu, který by nešel přejít, měla by existovat možnost, aby se rodič vzdal svých práv a zřekl se svého potomka. Možností zřeknout se svých rodičů by měl disponovat i potomek. Platón ale říká, že užití tohoto zákona by se v ideální obci mělo vyskytovat výjimečně a v malých počtech případů. Zákon jinak potomkům nařizuje chovat se vůči rodičům s úctou a starat se o ně (Platón 1997: 246-265).

3. 4. 5 Válka

Platón apeluje na to, aby stát vychovával své občany k boji pro případ, že by se dostal do válečného stavu se sousedními obcemi. Občané státu by měli být trénováni k válce, přičemž s tréninkem by se mělo začít již v době míru, nikoliv až po rozpoutání konfliktu. Vojenská cvičení by se měla uskutečnit každý měsíc a měli by se jich účastnit všichni muži, ženy i děti (Platón 1997: 171-180).

V případě že vypukne válečný konflikt s nějakou jinou obcí, Platón spatřuje klíč k vítězství v disciplíně, kterou je třeba občanům vštěpovat již od dětství. Pokud bude občan povolán do zbraně k obraně obce, musí uposlechnout a nevyhýbat se službě. Pokud by se službě vyhýbal, je třeba ho

obžalovat a odsoudit k trestu. Platón dále chce, aby vyhlášení míru a války probíhalo pouze se souhlasem obce. Pokud by byla vyhlášena válka bez souhlasu, je třeba, aby zodpovědná osoba byla potrestána smrtí (Platón 1997: 324-354).

3. 4. 6 Náboženství

Otázka náboženství není ani v díle *Zákony* příliš rozebírána. Platón v páté knize v části kde líčí svou ideální obec říká, že v obci by měly být určeni bohové a hrdinové, jež si zasluhují úctu. Platón říká, že těmto bohům by měly být v určitých částech města postaveny chrámy a svatyně, aby je občané mohli dostatečně uctívat za jejich činy (Platón 1997: 128-135).

4. Morovo utopická vize

4. 1 Thomas More

Sir Thomas More se narodil 6. února roku 1478 v anglickém městě Londýn. Byl synem bohatého soudce pana Johna Mora. Od jeho raného dětství se mu dostalo poměrně dobrého vzdělání, naučil se číst a psát (anglicky, latinsky a později také řecky). Díky konexím vlivného otce byl přijat jako „páže“ u kardinála Mortona. Ten brzy rozpoznává talent svého pážete a doporučuje jeho otci poslat ho na studia. Tak se také stane a Morovo otec ho v jeho čtrnácti letech posílá na studia do Oxfordu. Během studií v Oxfordu se věnuje především studiu řečtiny a klasické filologii. More během svých studií neoplýval přílišným bohatstvím. Ještě jako mladý Thomas More poznává bídu, hlad a žebrotu. Především díky těmto nezáviděníhodným zážitkům si již od časů mládí vytváří silné sociální cítění, které ho provází celým životem až do časů své smrti (Křivský 1978: 121; Valeš 2007: 132-133).

Mladého Mora bavilo především studium jazyků a kultury, avšak jeho otec měl jiné představy o synově vzdělání. V roce 1494 ho tudíž posílá na sedm let studovat práva do Londýnské koleje New Inn. Po úspěšném dokončení studia získal titul „Mistra“ a stal se advokátem. Důležitým člověkem, který v něm probudí zájem o humanistické ideály, je Erasmus Rotterdamský. Stanou se z nich dobří přátelé, kteří si společně formují své názory na svět a společnost (Křivský 1978: 121-122; Valeš 2007: 133).

Mora také zajímá teologie, přičemž spolu s dalšími humanisty kritizuje poměry, jež panovaly v církvi jeho doby. V Morově představě hrála církev morální a výchovnou roli, nikoliv však politicky aktivní. K obratu u něho dochází s příchodem reformace. On s ní nesouhlasí, přičemž reformátory neuznává a považuje je za hloupé a nevzdělané teology, kteří se snaží obrátit vývoj společnosti zpět do doby středověku. Reformace podle Mora předznamenává rozklad, který narušuje křesťanskou jednotu. Na znamení důkazu věrnosti křesťanským ideálům vstupuje More do kláštera v Chateaux. Zde pobývá čtyři roky (1501 – 1505). Láká ho osobní realizace ve veřejném životě a ještě během svého pobytu v klášteře, jmenovitě v roce 1504, je zvolen jako zástupce londýnských kupců v anglickém parlamentu. Tady se More snaží hájit zájmy voličů, díky kterým byl zvolen (bohatí kupcové), proti vůli krále. Teprve hrozba králova hněvu a následné fyzické likvidace donutí Mora k rezignaci a útěku na venkov (Křivský 1978: 122-123; Valeš 2007: 133).

V roce 1504 se More žení s Jane Coltovou. Z tohoto manželství přišly na svět čtyři děti (jeho syn John Clement je Morovým průvodcem v jeho díle Utopii). V roce 1509 umírá tehdejší anglický král Jindřich VII. a na trůn nastupuje jeho syn, který do dějin vejde jako Jindřich VIII. Ten je si plně vědom situace, kdy je anglická šlechta následkem „války růží“ zdecimována. Král potřebuje schopné lidi pro výkon veřejných funkcí, proto volí pragmatické řešení a neurozený původ přestává být překážkou pro výkon veřejných funkcí. Thomas More je

dosazen na místo podsudího v Londýně (zástupce šerifa). Spolu s výkonem nové funkce získává majetek a z jeho domu se stává jakési „intelektuální centrum“ v Londýně. V jeho domě po nějaký čas pobývá Erasmus Rotterdamský a Hans Holbein mladší, který později stojí za ilustracemi Utopie. Tato doba je poznamenána smrtí jeho milované ženy a on se znovu ožení s Alicí Middletonovou (Křivský 1978: 123-124; Valeš 2007: 133-134).

Roku 1515 se More vydává do Flander, kde má zastupovat londýnské obchodníky, a má projednat otázky obchodu se sukrem a vlnou. Během pobytu v Antverpách se údajně v domě svého přítele Petra Aegida setkává s portugalským námořníkem Rafaelem Hythlodaiem, který mu popsal ostrov Utopie a život společnosti na něm. Brzy poté vydává své nejslavnější dílo „Utopie“. Díky němu probudí nemalý zájem v tehdejší společnosti. Řada lidí vyzývá po vyslání výpravy, která by utopické obyvatele přivedla ke křesťanství. Kniha se líbila i samotnému králi Jindřichovi VIII. Roku 1521 je Thomas More povýšen do rytířského stavu, dále dostává funkci „zástupce lorda - strážce pečeti“, a současně se stává členem tajné státní rady. V parlamentu je zvolen v roce 1523 předsedou Dolní sněmovny „speakerem“. Jindřich VIII. mu projevuje svoji přízeň a dosazuje Mora do funkce správce univerzit v Oxfordu a Cambridgi (Křivský 1978: 124-137; Valeš 2007: 134).

Jindřich VIII. se chce dát rozvést s Kateřinou Aragonskou a vzít si Annu Boleynovou, přičemž papež mu v tom brání. Král připravuje rozchod Anglie s římsko-katolickou církví. Jindřich VIII. se snaží využít Morovo právního vzdělání a jeho vysoké morální autority. Král se chce stát hlavou církve v Anglii a získat majetek církve. Rozhodne se jmenovat Mora „lordem kancléřem“ (1529). More tuto funkci přijímá a je odhodlán králi jeho rozhodnutí rozmluvit a přispět k vyřešení složité sociální situace chudého anglického lidu. More stojí v opozici vůči samotnému králi. Jakožto křesťan je přesvědčen o jednotě církve a její reformě stejně jako o návratu k původním ideálům. Je zarytým odpůrcem

procesu reformace. Zároveň je však příliš čestný na to, aby se nechal přesvědčit k jednání, které by popíralo jeho přesvědčení (Křivský 1978: 137; Valeš 2007: 135).

Roku 1532 tedy odchází z úřadu a odebírá se do ústraní. Jeho rozhodnutí odmítnout „Akt o svrchovanosti krále ve věcech církevních“ má pro jeho další život dalekosáhlé následky. Morovo rozhodnutí odmítnout Akt o svrchovanosti krále ve věcech církevních a neúčast při korunovaci Anny Boleynové definitivně zničí náklonnost Jindřicha VIII. k jeho osobě. More dále odmítá i „Akt o nástupnictví“. Tím je rozhodnuto o jeho dalším osudu. Roku 1535 je sir Thomas More ve Westminsteru zatčen. Dochází k jeho odsouzení za „odmítnutí poslušnosti panovníkovi a za vlastizrady“ k trestu smrti. More zemřel jakožto člověk, který si i pod hrozbou trestu smrti zachoval svoji hrdost a důstojnost (Křivský 1978: 137-138; Valeš 2007: 135).

Odkaz Thomase Mora pro společnost byl obrovský. V první polovině 20. století ho za jeho odkaz odměnila katolická církev a sir Thomas More byl jakožto morální a církevní autorita své doby prohlášen za svatého (Valeš 2007: 135).

4. 2 Anglie za Tudorů

Období vlády Tudorské dynastie v Anglii se do povědomí zapsalo jako „zlatý věk“. Vláda dynastie Tudorů započala v roce 1485 a trvalo do roku 1603, kdy umírá královna Alžběta I. Poté nastupuje dynastie Stuartovců. Tudorská vláda bývá označována za „zlatý věk“ především proto, že se v Anglii neopakovala situace ze 14. století, kdy vlivem hladu a nemocí (mor) došlo k výraznému snížení výkonu anglické ekonomiky. Ve 14. století poklesl počet obyvatel Anglie téměř na polovinu. Anglie se z morové epidemie vzpamatovávala déle než ostatní evropské státy. Anglie byla také proti Francii a

německým zemím řídce zalidněná. Proti nim zaostávala také ve vývoji (Guy 2008: 205).

Tehdejší proces hospodářské obnovy spočíval především v obnově počtu obyvatelstva. Po skončení morové epidemie v Anglii populace stagnovala přibližně do dvacátých let 16. století. V roce 1525 žilo v Anglii a Walesu cca 2, 25 milionů obyvatel. Poté dochází k prudkému demografickému nárůstu a počet obyvatel Anglie se po celé 16. století prudce zvyšuje. Po roce 1545 sice dochází ke zpomalení demografického růstu, nicméně i tak populace stále stoupá. Na začátku 17. století přesáhla populace v Anglii hranici 4 milionů obyvatel. Společně s růstem populace však vyvstávají nové tíživé ekonomické a sociální problémy (Guy 2008: 206).

„Dopad náhle vystupňované poptávky a tlaku na dostupné zdroje potravin a ošacení byl pro společnost, která byla stále v převážné míře agrární, stejně bolestivý jako vposled prospěšný. Údělem bezpočtu prostých Angličanů bylo skomírat pod tíhou potíží, jež byly natolik mohutné, že jim nedokázala ulehčit ani vláda, ani tradiční církevní filantropie. K nejzhousebnějším nešvarům tudorské Anglie patřila inflace, spekulace s pozemky, ohrazování, nezaměstnanost, potulka, chudoba a městská špína, to vše byly další příznaky populačního vzrůstu a komercializace zemědělství“ (Guy 2008: 206).

Většina pozemků v Anglii se mění na pastvu pro ovce z důvodu velké výnosnosti chovu ovcí. S tím souvisí i vysoká nezaměstnanost. Pastvy pro ovce zabíraly velkou část anglické půdy a prostor pro pole tak byl minimální. Vzhledem k okolnostem dochází k úspoře pracovních míst, neboť chov ovcí nevyžadoval tolik lidských sil jako zemědělství. V Anglii byl nedostatek pracovních míst a tak obyvatelé byli nuceni pracovat za velmi nízké mzdy. Díky tomu tak dochází k jejich reálnému poklesu a také k poklesu životní úrovně tehdejších obyvatel. Dalším výrazným ekonomickým problémem doby byla

vysoká míra inflace. Díky vysoké poptávce si obchodníci mohli určovat ceny dle své vůle. Tampierová dokonce tvrdí, že po nástupu Jindřicha VIII. se ceny potravin zvýšili o 488 %. Nejpalčivější problémy tudorské doby se tedy odvíjely od nárůstu počtu obyvatelstva (Guy 2008: 206-207; Tampierová 2002: 14).

Na počátku vlády Jindřicha VIII. začaly nominální ceny zemědělských produktů stoupat rychleji, než ceny řemeslných výrobků, přičemž tento růst se postupem času po celé 16. století spíše zrychloval. V reálném životě běžných obyvatel byl vzrůst cen o to více bolestivější, neboť nárůst populace zajistil množství levné pracovní síly a napomáhal stlačování mezd. Obyvatelé tak byli ochotni pracovat za denní mzdu jen o velmi málo vyšší, než za kolik pořídili stravu na den. Mnoho lidí, původním zaměstnáním rolníků, se rozhodlo odejít za lepším životem a prací do měst (Guy 2008: 207).

„Řečeno jinak, spíše než vládní politika, kapitalističtí podnikatelé, dovoz amerického stříbra do Evropy, rychlejší oběh peněz a dokonce i znehodnocování měny byly klíčovým faktorem určujícím osudy Britských ostrovů v 16. století, populační trendy“ (Guy 2008: 209).

Nejviditelnější nárůst populace byl v Londýně, který prostým lidem nabízel mnoho pracovních příležitostí. Imigrovali sem ti, kteří se toužili podílet na moci (byl sídlem královské vlády a soudů). Dále v Londýně sídlili významné obchodní společnosti. Nejvýznamnější obchodní společností té doby byla Merchant Adventurers, která měla monopol na zahraniční obchod se sukrem. Další důležitou společností se stala Stationer's Company, kvůli které se do Londýna sjížděli obyvatelé z celé Anglie. Vydávala tiskoviny všeho druhu (Elton 2000: 120-121).

Ve světle populačního růstu Anglie vyniká fakt, že se dokázala uživit. V Anglii se tudíž neopakovala krize ze 14. století. Nicméně i přes relativní

soběstačnost v zásobování potravin, však propukaly lokální hladomory v dobách špatné sklizně (Guy 2008: 209-210).

Myšlenky reformace se v Anglii začaly projevovat právě v době vlády dynastie Tudorů. Cílem reformace byla náprava poměrů v církvi a návrat ke křesťanství. Reformace brojila především proti prodeji odpustků a proti zneužití církevní autority. Za základ víry považovala bibli nikoliv církevní hodnostáře. Tato snaha o radikální proměnu náboženského smýšlení nemohla být přijmuta všemi vrstvy obyvatelstva s pochopením. Za otce anglické reformace se považoval samotný král Jindřich VIII., který na počátku 16. století způsobil značné rozpory mezi Anglií a Římem (Guy 2008: 217-225).

Král Jindřich VIII. nastupuje na trůn v roce 1509. Poté, co umírá jeho bratr Arthur, jenž se měl stát následníkem trůnu, si Jindřich VIII. vzal za manželku jeho ženu Kateřinu Aragonskou. V době, kdy Jindřich VIII. nastoupil na trůn, byla Anglie finančně a mocensky zajištěna z doby vlády jeho otce Jindřicha VII. Po smrti svého otce se Jindřich VIII. zavděčil lidu svým přístupem ke korupci. Král se rozhodl poslat na popraviště dva neoblíbené královské úředníky Edmunda Dudleyho a Richarda Empsona, kteří se během své královské služby obohacovali na úkor Anglie (Guy 2008: 216-217).

Jindřich VIII. byl pravým opakem svého otce. Více než vláda ho zajímala zábava (lov, tanec, sport, turnaje). Král vedl okázalý život, který měl za následek značné zatížení královské pokladny. Během své vlády vedl Jindřich VIII. zbytečné a dobovačné války v zahraničí, které královské pokladně také neprospívaly (Graves 2003: 18).

V roce 1515 byl prvním ministrem Anglie jmenován kardinál Wolsey. Ten měl církevní hodnost legáta a latere, prostřednictvím své hodnosti se stal nejvyšší církevní autoritou v Anglii. Wolsey byl schopný ministr ve službách

svého krále, především jeho zásluhou se Jindřichovi VIII. podařilo církvi v Anglii zavést vlastní správu a daně (Guy 2008: 217-218).

I přes nesmírnou snahu nedokázal kardinál zařídit v Římě rozvod Jindřicha VIII. s Kateřinou Aragonskou. Proto se rozhodl roku 1529 Wolseyho nahradit Thomasem Morem. Král, ve své snaze nechat se rozvést, potřebuje Morovo právní vzdělání a morální autoritu. Samotný More však královy názory nesdílí. První fázi anglické reformace začal Jindřich VIII. svým rozvodovým řízením s Kateřinou Aragonskou. Odvolával se přitom na neschopnost Kateřiny dát mu mužského potomka, budoucího následníka trůnu. Postoj papeže je jasný, nesouhlasí s rozvodem. Jindřich VIII. odmítá, aby papežský úřad ohrožoval národní zájmy Anglie. Král se společně s parlamentem odhodlal vytvořit nové zákonodárství, přičemž přímým výsledkem se stalo odmítnutí Anglie poslušnosti Římu a odmítnutí papežské autority. Jindřich VIII. se prohlašuje hlavou anglikánské církve (Church of England). Tímto aktem si přisvojil vládu nad církví v Anglii (Guy 2008: 222-223; Valeš 2007: 135).

V důsledku apelačního zákona, přijatého roku 1533, ztrácí papež veškerou soudní pravomoc v Anglii. Hlavou církve už tedy není papež, ale jediné samotný král Jindřich VIII (zákon o supremátu - 1534). Další zákony, omezující vliv katolické církve v Anglii byly zákon o nástupnictví (1534), zákon o velezradě (rovněž 1534) a zákon proti moci papeže (1536) (Guy 2008: 223).

„Jedním z důvodů takového úspěchu reformace v Anglii bylo, že neobsahovala absolutně nic nového. Všechny její prvky měly hluboké kořeny v anglické minulosti – antiklerikalismus, protipapežský postoj, posílení moci koruny v církevních otázkách, odpor k církevnímu majetku a dokonce i touha po reformě církevního učení“ (Johnson 2002: 121).

Značná část Anglické společnosti té doby odštěpení od církve schvalovala. Důvod byl prostý, poněvadž velká část společnosti patřila k anglikánům.

Požadovali vlastní církev, kterou by řídili Angličané a která by byla zbavena papežských zásahů do jejího chodu (Johnson 2002: 119).

Mezinárodně politický dopad anglické reformace si uvědomoval Thomas More a Thomas Cromwell. Oba dva však na ni měli jiný úhel pohledu. Zatímco More bral Anglii jako součást většího kontinentálního společenství, které bylo podle něj spojeno nevypověditelnou duchovní smlouvou. More věřil, že tuto smlouvu nelze vypovědět, ale pouze reformovat. Naproti tomu Cromwell věřil, že prvořadé jsou národní zájmy Anglie. Království považoval za jakési impérium, kterému je nadřazen pouze a jen samotný bůh (Johnson 2002: 122-123).

Jindřich VIII. dal za pravdu Cromwellovi, což vedlo k postupné transformaci katolické Anglie v Anglii protestantskou. Během tohoto procesu sehrál Thomas Cromwell přímo stěžejní roli, neboť nechal vypálit na 800 klášterů na území Anglie. Plného podřízení církve panovníkovi dosáhl nejpozději do roku 1536 (Elton 2000: 111).

4. 3 Utopická vize Thomase Mora

Morovo dílo „Utopie“ se stalo společně s Platónovými díly vzorem pro další autory utopického žánru. Morova „Utopie“ v sobě nese kritiku vlády a zákonů tehdejší Tudorské Anglie, přičemž Morovým cílem bylo donutit čtenáře zamyslet se nad nespravedlnostmi, které panovaly v tehdejší anglické společnosti. Kniha vyšla roku 1516 v Lovani u Sierry Maertense pod názvem Knížka v pravdě zlatá a stejně užitečná jako zábavná o nejlepší státu a o novém ostrově Utopii. Díky osobnímu vlivu Erasma Rotterdamského vychází Utopie v latinském jazyce. Samotná kniha vznikla nejspíše v roce 1515 v době, kdy byl Thomas More králem Jindřichem VIII. vyslán do Flander, jako zástupce londýnských obchodníků. Zde se More seznámil s Petrem Aegidiem, kterému slíbil její vydání. Díky své práci měl More možnost setkat se s větším počtem

námořníků a cestovatelů. Byli to právě tito cestovatelé, kteří vnukli Morovi nápad situovat utopickou společnost na ostrov ležící někde u pobřeží Nového světa. Morovo snahou bylo ve svém díle představit utopickou společnost, která by byla založena na dokonalé spravedlnosti, bude opovrhovat násilím a především nebude založena na soukromém vlastnictví. Utopie se velmi záhy po svém vydání stává knihou, která budí zájem napříč společnostmi a brzy je rozšířena do okolních zemí. Samotný More si byl vědom, jak moc ostrou kritiku královské moci jeho kniha obsahuje, proto se ji ani nesnažil vydat v anglickém jazyce, domníval se, že bude lepší, když vyjde v jazyce učenců latině (Křivský 1978: 124-125; Tampierová 2002: 60).

Kniha je rozdělena na dvě části. V první části knihy nazvané: „*Řeč znamenitého Rafaela Hytlodaia o nejlepším stavu státu*“ More ostře kritizuje soudobou Anglii, nejostřejší kritice je vystaven proces tzv. „ohrazování“,² kterého se More velmi obával a dále zde kritizuje drakonické tresty, které vedly k smrti mnoha lidí a přitom se mýjely účinkem (Křivský 1978: 124 - 127).

„Vaše ovce, které bývají tak mírné a kladou jen skromné požadavky na výživu, začaly nyní být, jak se vypráví, tak žravé a nezkrocené, že ohrožují i lidi a plení a pustoší pole, domy a městečka. Věru všude tam, kde se v království rodí vlna jemnější a proto cennější, vznešení a urození páni – a dokonce také někteří svatí mužové, opati - nespokojují se ročním výtěžkem a výnosem, jaký ze statků vyplýval jejich předkům. Nemajíce dost na tom, že zahálčivým a okázalým způsobem života nijak neprospívají obecnému zájmu, ledaže mu dokonce škodí, neponechávají ani kus půdy polím, kol dokola všechnu věnují pastvinám, strhávají domy a boří městečka, ponechávají stát nanejvýš kostel, aby z něho udělali stáj pro ovce“ (More 1978: 36 - 37).

---

² Ohrazování – proces, během kterého docházelo k vyhánění rolníků z polí a vesnic, které byly následně přeměněny na pastviny pro ovce (Valeš 2007: 136).

Druhá část knihy nazvaná „*O ostrově Utopii obecně*“ popisuje prostřednictvím Rafaela Hythlodai Morovy myšlenky o ideální společnosti žijící na fiktivním ostrově, který je umístěn někde v oceánu poblíž Nového světa. Při psaní Utopie se Thomas More nejspíše inspiroval Erasmem Rotterdamským a jeho dílem *Chvála Bláznovství*, protože (...) „*si přál, aby vylíčení ideální země 'společnosti moudrých' následovalo po jeho 'zemi bláznů' a kontrastovalo s ní*“ (Křivský 1978: 124).

More ve svém díle využívá osoby fiktivního vypravěče Rafaela Hythlodai, aby si usnadnil ostrou kritiku Anglie, a zároveň skrze něj představuje své myšlenky na ideální státní zřízení (Křivský 1978: 125; Valeš 2007: 136).

4. 3. 1 Vláda (výkonná moc)

Třicet utopických rodin si každý rok zvolí svého zástupce, který se pyšní titulem syfogrant. V utopické společnosti je 200 syfograntů, přičemž nad deseti z nich je vždy jeden tranibor. Ten je vždy zvolen na jeden rok, ale pokud není závažný důvod, bývají traniboři znovuzvoleni. Ostatní státní úředníci jsou voleni na jeden rok (More 1978: 63).

Vládou nad ostrovem utopických je pověřena osoba vladaře. Tato osoba vzejde z lidu, který navrhne čtyři kandidáty. Ti mají ambice stát se vladařem. Vladaře z možných návrhů vybere shromáždění syfograntů. Vladařský úřad je doživotní, ale existuje možnost, jak zbavit vladaře své funkce v případě, že by lid pojal podezření, kterým by vladař chtěl uzurpovat veškerou moc (More 1978: 63).

Utopijští mají také senát, který tvoří vladař, traniboři a dva syfogranti (mění se při každém zasedání). Instrukce senátu se schází každý druhý den, aby rokovala o důležitých státních záležitostech. Diskuse nad státními záležitostmi mimo senát, či shromáždění syfograntů, se v utopické společnosti trestá smrtí (More 1978: 63).

Kromě výkonné moci plní senát ještě úlohu soudní moci a soudí spory mezi utopickými v případě, že se nějaké vůbec vyskytnou. V okamžiku, kdy by měl senát rokovat o záležitostech „klíčového významu“, může postoupit své pravomoci shromáždění syfograntů, či celoostrovní radě. Toto postoupení pravomocí má své opodstatnění. Je pojistkou proti tomu, aby vladař společně s tranibory neuzurpovali veškerou moc. Vladař a traniboři představují „vládnoucí třídu“. Měli by pocházet z vrstvy vzdělaných lidí a měli by se zasloužit o spokojenost utopického lidu. Nejvyšší úroveň vlády představuje rada celého ostrova (More 1978: 63).

4. 3. 2 Soukromý majetek

„Mně se zdá, že všude tam, kde trvá soukromé vlastnictví a kde všichni všechno měří penězi, stěží může kdy nastat, aby byl stát zřízení spravedlivé a prospěšné. Ledaže bys myslil, že tam je zřízení spravedlivé, kde se právě nejlepších věcí dostává lidem nejhorším, nebo tam že je šťastné, kde se úhrn statků rozděluje mezi nepatrný počet občanů a ti jsou vybaveni všestrannými výhodami, zatímco ostatní žijí v naprosté bídě“ (More 1978: 53).

Příčinu veškeré nespravedlnosti ve společnosti spatřuje More v soukromém vlastnictví, proto vybízí k majetkové rovnosti v utopické společnosti. More věří, že právě toto pomůže nastolit ve společnosti obecné blaho, pokud jednotlivci nebudou usilovat o nekonečné jmění (More 1978: 53-54).

Utopická společnost má dostatek všeho, co potřebuje k tomu, aby spokojeně žila. Panuje u ní majetková rovnost, a proto v ní nemůže být jednotlivý člen považován za bohatého, či chudého. Zajistit aby byla hojnost zboží ve společnosti je úkolem utopického senátu, který dohlíží na členy společnosti, aby pracovali svědomitě a pilně. Utopičtí se snaží o to, aby měli zásoby na dva roky. Pokud mají utopičtí přebytky vyváží je a prodávají do spřátelených zemí. Jednu sedminu zboží rozdají chudým v zemi, se kterou

obchodují, zbytek přebytečného zboží vymění za potřebné suroviny, především pak za železo. Utopičtí mají ve svých skladech nastřádaný dostatek zlata, stříbra a obecně mají nahromaděné dostatečné množství majetku, s jehož pomocí tyto obchody realizují. Často také prodávají na úvěr, díky čemuž vlastní větší množství dlužných úpisů. Zásoby surovin utopičtí skladují pro případ, že by museli vést válku, aby měli za co najmout žoldnéře pro boj s nepřítelem (More 1978: 73 - 74).

Utopičtí nepoužívají ke směně peníze, neboť mají všeho dostatek ve skladech a každý jednotlivý člen si může vzít to, co potřebuje a nikdo si nebere skutečně více než by potřeboval. Společnost si ani necení hodnoty zlata, či stříbra, mnohem větší důležitost přikládají železu, neboť z něj lze vyrobit různé pracovní nástroje, které skutečně budou potřebovat k životu. Ze zlata, či stříbra dělají nanejvýše okovy pro otroky, děje se tak proto, že těmito kovy opovrhují. Nechápu, jak ostatní národy mohou těmto kovům přikládat tak velkou hodnotu (More 1978: 75 - 78).

4. 3. 3 Dělbá práce

„Vůbec jejich úřady netrápí občany zbytečnou prací proti jejich vůli, protože jejich státní zřízení především sleduje ten jediný cíl, aby se stlačením fyzické služebnosti, pokud to připouští veřejný zájem, všem občanům dostávalo co nejvíce času pro svobodné vzdělávání ducha. Neboť v něm spočívá podle jejich přesvědčení životní štěstí“ (More 1978: 68).

V utopické společnosti pracují všichni ti, kteří jsou pro výkon práce způsobilí. Pracují tedy muži i ženy. Utopická společnost by se měla naučit vykonávat povolání rolnictví, a to proto, že zásobení ostrova potravinami je klíčové pro jejich soběstačnost. Kromě rolnictví by se každý utopický občan měl naučit jednomu dalšímu povolání. More říká, že schopnosti pro toto povolání se nejčastěji dědí z otce na syna. Nejčastěji se jako druhé povolání na ostrově volí

vlnářství, lnářství, zednictví, či s kovypracující řemesla. Tyto řemesla se utopičtí učí, protože zajistí soběstačnost utopické společnosti (More 1978: 64).

Z pracovního nasazení jsou vyjmuti ti občané, kteří nejsou schopni se zapojit do plného pracovního procesu (nemocní, děti a starci). Dále je zde také třída vzdělaných lidí, která je částečně osvobozena od pracovních povinností, protože se od ní očekává, že se bude vzdělávat a tím se zdokonalovat v poznání nejrůznějších věd. Pokud by se chtěli vzdělanci sami zapojit do pracovního procesu, nemělo by jim v tom být bráněno. Třída vzdělců není nijak početně, či jiným způsobem ohraničena. Za předpokladu že utopický občan prokáže schopnosti a odhodlání učit se nejrůznějším vědám, může být přeřazen do třídy vzdělců, to platí i naopak pokud by potřebnými dovednostmi nedisponoval (More 1978: 64-68).

Hlavním úkolem syfograntů je dohlížet nad společenskou dělbou práce. Mají za úkol zajistit naplnění základních požadavků utopické společnosti, to znamená, že mají zajistit, aby obyvatelé ostrova pilně pracovali pro dobro celé společnosti. Pracovní doba utopických je stanovena na šest hodin denně, a je dále rozdělena na tři hodiny práce dopoledne a tři hodiny odpoledne. Šestihodinová pracovní doba by měla podle Mora plně postačit k tomu, aby společnost měla vše, co potřebuje ke svému životu a dokonce vygenerovala jistý přebytek. Zároveň díky stanovené pracovní době mají občané dostatek času ke spravování osobních záležitostí. Ve svém volném čase se mohou věnovat tomu, co považují za důležité pro svůj život, pokud to však nevede k přílišné zhýralosti a plýtváním zdroji. Aby se zamezilo přílišné zhýralosti ve společnosti, není tolerováno, aby se na území měst vyskytovaly hospody, nevěstince a hrály hazardní hry. Podle Mora by se utopická společnost měla ve volném čase věnovat vzdělání, hudbě a konverzaci s ostatními členy společnosti (More 1978: 64 - 68).

4. 3. 4 Vzdělání a výchova

Vzdělání na ostrově Utopii pomáhá udržet šťastnou a mírumilovnou společnost. Hlavním cílem vzdělání je, aby utopická společnost pochopila pravou podstatu štěstí. To pramení ze snadno dostupných požitků (příroda). V utopické společnosti se za největší ctnost považuje žít v souladu a harmonii s přírodou. Příroda vede utopickou společnost k větší lidskosti, tudíž pomáhá odstraňovat smutek a navrací rozkoš do společnosti. Utopičtí tedy nechovají vůči ostatním zlomyslnost, neboť to považují za konání bezpráví (Nendza 1984: 200).

Vzdělání se na ostrově dostane všem dětem bez ohledu na jejich inteligenci. Vzdělání je dětem poskytnuto v jejich mateřském jazyce a ti, jež během studia prokáží talent a nadání, pokračují ve svém studiu dále a je jim umožněn vstup mezi vzdělance, zatímco ti, jejichž talent a schopnosti nejsou dostačující, se vyučí v řemesle. V utopické společnosti existuje třída vzdělců, která je částečně osvobozena od pracovní povinnosti. Stejně jako všichni musí pracovat v zemědělství, ale jsou osvobozeni od řemeslné práce a to proto, aby se mohli svědomitě vzdělávat a zdokonalovat v nejrůznějších vědách (More 1978: 64-68).

4. 3. 5 Válka

Utopická společnost odmítá válčení jako způsob řešení sporu a válčí jen proto, aby ochránila utopické území, či aby pomohla spřátelenému národu, pokud je mu křivděno. Raději než na sílu zbraní se v případě konfliktu spoléhají na svoji ekonomickou sílu a s nepřátelsky naladěnými národy přestanou obchodovat. I přesto se utopičtí bez rozdílu pohlaví cvičí bojovému výcviku pro případ války. K bojovému výcviku jsou utopičtí vedeni pro případ ohrožení jejich ostrova, aby se mohli bránit nepřátelsky naladěným národům. Dále jsou ochotni pomoci spřáteleným národům dostat se z nadvlády tyрана, pod jehož vládou trpí (More 1978: 97-99).

Utopičtí si váží lidského života, proto v případě vypuknutí války preferují rychlé a rázné ukončení konfliktu před krveprolitím. Pokud je jim vyhlášena válka, vypíší utopičtí velikou finanční odměnu na vůdce nepřátel. Využívání lidských vlastností v případě konfliktu je pro utopickou společnost velmi důležité. V případě, že se již dostanou do válečného sporu, najímají žoldnéře, kteří válčí na straně utopických pro peníze, než aby posílali do boje své vlastní občany. Svým spojencům jsou ochotni poskytnout ekonomickou pomoc, aby se sami nemuseli angažovat v boji, pokud to tedy jde, tak se přímému válčení vyhnou. V případě že s nepřátelským národem uzavřou příměří, snaží se ho utopičtí dodržovat svědomitě, činí tak proto, aby válka nemusela vypuknout znovu (More 1978: 99-104).

4. 3. 6 Náboženství

V utopické společnosti panuje náboženská svoboda a tolerance k různorodým náboženstvím. Lidé zde svobodně vyznávají mnohá náboženství, přičemž většina z nich je monoteistická. More zde reflektuje své vlastní náboženské přesvědčení a dodává, že poté, co se utopický lid dozvěděl o křesťanství, mnozí z nich přijali křesťanskou víru za svou vlastní (More 1978: 105-106).

Některá náboženství jsou na ostrově vyznávána ve větší míře než ostatní. I přesto je svoboda vyznání garantována zákonem, stalo se tak proto, aby žádnému občanu nemohla být způsobena újma kvůli jeho vyznání. Utopičtí trestají ty, kteří bojují proti víře, jež sami neuznávají a také trestají bezvěrce. Ty (bezvěrce) obecně neuznávají, sice je netrestají přímou cestou, ale bezvěrcům není dovoleno vykonávat veřejný úřad, či své přesvědčení šířit mezi ostatní. Kromě trestů utopičtí také odměňují ty, jež si za své chování zaslouží uznání. Takovým lidem staví sochy a dále je odměňují posmrtným životem, jaký si zaslouží. Nikdy na ně nezapomenou a budou je mít v úctě i po smrti. Utopičtí

také nepřikládají na rozdíl od jiných národů váhu věštění budoucnosti, spíše naopak tomuto druhu náboženských rituálů nedůvěřují a sami se o něj nikterak nesnaží (More 1978: 106-110).

V utopické společnosti existuje vrstva kněží, která se mezi utopickými těší značné úctě a respektu. Tato vrstva není příliš početná, v každém městě je pouze třináct kněží. Počet kněží je odvozen od počtu chrámů ve městě. Život kněží je mezi utopickou společností pokládán za světlejší a ctnostnější, než život obyčejných občanů. Kromě náboženského života mají kněží na starost také vzdělání mládeže. Utopická společnost staví znamenité chrámy, které jsou na zdroje nejenom nákladné, nýbrž i velice prostorné, takové chrámy staví proto, aby mohly pojmout nesmírné zástupy věřících, kterých je v jejich společnosti hojný počet (More 1978: 110-115).

5. Komparační část

Pro potřeby své komparace jsem si zvolil následující komparační body (vláda, soukromý majetek, dělba práce, vzdělání a výchova, náboženství a válka), s pomocí kterých si chci odpovědět na svoji výzkumnou otázku, jenž zní: „Chtějí nastolit mnou vybraní autoři ve společnosti naprostou rovnost a to nejenom majetkovou, ale i rovnost ve státních povinnostech a dělbě práce“?

5. 1 Vláda (výkonná moc)

Platón ve svých dílech volá po zavedení „aristokracie“, ovšem v jeho podání se nejedná o vládu nejurozenějších, ale spíše o vládu nejmoudřejších (těch nejlepších – filozofů – mohou se jimi stát jak muži, tak ženy). Být členem třídy filozofů však sebou nese mnohá omezení. Filozofové společně se strážci musí obětovat svůj život ve prospěch celé obce. Jejich posláním je přinést do

obce spravedlnost a všechna další dobra. Proto, aby mohli přinést své obci dobro, musí se vzdát některých lidských potřeb jako např. soukromého vlastnictví a rodiny v dnešním slova smyslu. Filozofové jsou díky svým přirozeným vlastnostem (touha po vědění) předurčeni do vedoucích pozic v Platónově ideálním státě. V ideální obci existují tři společenské třídy. Každá z nich má svoji vlastní úlohu, jejíž náplň budu zkoumat v dalších částech této kapitoly, nicméně úkolem filozofů je vládnout a umět se správně rozhodnout. Aby se dokázali správně rozhodnout, musí absolvovat celoživotní vzdělávání v nejrůznějších disciplínách, především pak ve filosofii a dialektice.

Renesanční autor Thomas More se ve svém díle Utopie do značné míry inspiroval právě Platónem a jeho vizí ideálního státu. I on v reakci na problémy své doby dochází k sepsání utopického díla, přičemž Platónovo dílo je mu jakousi předlohou, kterou si poupravil pro potřeby renesanční doby. Jak jsem již řekl, More při psaní své vize vycházel z Platóna, ale na rozdíl od něj nebyl většinou tak moc radikální. Vládu nepřisuzoval přímo filosofům, i když připouští, že dobře vzdělaní lidé budou svůj úřad zastávat lépe než nevzdělaní. Do své vize ideálního státu zařadil demokratický prvek, kdy vládce ostrova je zvolen shromážděním syfograntů. Samotní syfogranti jsou voleni demokratickým způsobem, kdy si deset rodin zvolí svého zástupce syfogranta.

Existence státu je nezbytná, neboť prostřednictvím něj dochází k donucení lidských jedinců, kteří nejsou schopni, či nechtějí, dodržovat pravidla společenského soužití. Lidé, kteří donucení prostřednictvím státních institucí vykonávají, nazýváme vládou. Donucení je tedy nezbytné, neboť bez něj by bylo ohroženo přežití lidské společnosti. Je třeba vytvořit pravidla chování, která zajistí pokojnou lidskou kooperaci, neboť bez jejich existence by jedinec mohl ohrozit fungování lidské společnosti. Vláda by se měla zastat především o fungování soukromého vlastnictví výrobních prostředků, neboť skrze něj dochází k fungování společenské kooperace lidí. Přisuzovat vládě větší pravomoci není

správné, neboť by tím fakticky došlo k odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků, skrze které dochází k nejučelnějšímu lidskému soužití (Mises 1998: 39-41).

5. 2 Soukromý majetek

Ve své vizi ideálního státu v díle *Ústava* chápe Platón první dvě společenské třídy (tj. strážce a filozofy) jako vládců a zároveň vykonavatelů důležitých státních rozhodnutí. Z tohoto důvodu pro ně požaduje naprostého zbavení soukromého vlastnictví, a to proto, aby své osobní zájmy neupřednostňovali před zájmem veřejným. Je to právě možnost vlastnit soukromý majetek u vládnoucí třídy, v čem Platón spatřuje největší zlo pro svoji obec. Možnost vlastnění soukromého majetku tedy pro něj představuje předpoklad pro sobecké a nemorální jednání, kterého je třeba se vyvarovat, aby mohla obec vyniknout a být spravedlivou. Bez soukromého vlastnictví ubude možnosti vzniku sociálního napětí, protože pozornost vládnoucí třídy nebude odváděna osobními starostmi. Třetí společenskou třídu, tj. řemeslníky a zemědělce ponechává Platón poněkud stranou své pozornosti. Na rozdíl od vládnoucích tříd není tato společenská třída zbavena možnosti vlastnit soukromý majetek a to i přes to, že by půdu jim přidělenou obcí měly i nadále považovat za majetek obce. Ponechání možnosti vlastnit soukromý majetek je u Platóna zřejmý. Jde mu o soběstačnost obce a i Platón si zřejmě uvědomoval, že pokud nechá pracující třídě vlastní majetek, bude pracovat usilovněji a snáze splní svůj primární úkol, zabezpečit ideální obec všemi nezbytnými statky (Mises 1998: 27-28).

V díle *Zákony* Platón rozvádí svoji vizi o některá důležitá fakta. Prvně rozvádí myšlenky na soukromý majetek. Pracující společenská třída by měla dostat přidělenou půdu a to odpovídajícím způsobem, aby se prostřednictvím státní regulace vyvážila exkluzivnost úrodné půdy od té méně úrodné. Dostat

půdu by měl každý občan pracující společenské třídy. Zároveň ale chce, aby obyvatelstvo bylo rozděleno do čtyř majetkových tříd, na základě kterých jim bude obec vyměřovat výši daní. Institut soukromého vlastnictví se tedy odvozuje od této společenské povinnosti platit daně. Pokud by někdo nashromáždil majetek více jak čtyřikrát větší, než vlastní nejchudší třída, měl by majetek navíc odevzdat obci. Za pomoci této regulace se Platón snaží o nastolení pokud možno co největší rovnosti vlastnění soukromého majetku mezi pracující třídou. Zároveň Platón chce, aby občané oznámili státním institucím, že jiný občan má majetku více, než je povolené množství a nabízí půlku majetku tomu občanovi, který ho udá. Druhá půlka jeho majetku by měla připadnout bohům (tj. náboženským institucím ideálního státu). Zároveň Platón volá po zřízení státní instituce, která by měla zapsaný veškerý majetek občanů, proto aby mohla snáze kontrolovat dodržování rovnosti majetku a výběr daní. Občanům je zakázáno vlastnit statky ze stříbra a zlata, kromě toho není dovoleno vlastnit jinou měnu, než státem uznanou. Regulace měny je zde na vysoké úrovni. Pokud by chtěli občané vycestovat do cizího státního celku, potřebují povolení příslušných státních úřadů, aby vůbec mohli vlastnit měnu, která je v cizině platná. Tato regulace je zcela neslučitelná se systémem svobodného podnikání za účelem zisku. To vede k jisté formě skrytého otroctví, neboť ten kdo uděluje odměny, bude mít nad životem jednotlivce skoro neomezenou moc. Bez ekonomické svobody nemůže nastat svoboda politická (Hayek 2004: 49; 85-93).

Thomas More ve své vizi utopické společnosti jde ještě o něco dál a naprosto ruší možnost soukromého vlastnictví. Tímto aktem tedy zavádí „komunismus“ pro celou společnost, na rozdíl od Platóna, který zavádí komunismus pouze pro první dvě společenské třídy (Mises 1998: 27-28). V utopické společnosti je vše, co společnost vyrobí (vyprodukuje) společným vlastnictvím všech občanů. Každý by si měl vzít podle své potřeby to, co nezbytně potřebuje k životu. Společnost je dobře vychovaná, a tak si každý bere

pouze to, co skutečně potřebuje. Společnost nezná zhýralost a sobeckost, nepotřebuje žít v luxusu. K redistribuci statků tedy dochází na základě potřeb obyvatelstva.

Klasická směna za peníze, či výměnou za jiné zboží, je tedy zrušením institutu soukromého vlastnictví z utopické společnosti naprosto odstraněna. Utopičtí obchodují s ostatními národy jedině, pokud mají přebytky (tj. obvykle více než budou potřebovat na dva roky dopředu), či naopak mají-li nějakého statku nedostatek. Zboží se snaží směňovat především za železo, kterého mají na ostrově nedostatek, či za peníze cizích národů, které upotřebí v případě nouze na statky, jichž se jim nedostává.

5. 3 Dělbba práce

Platón ve své vizi ideálního státu představuje dělbu práce na základě přirozenosti jednotlivce. V obci rozděluje tři společenské třídy, přičemž povinností prvních dvou tříd (tj. strážců a filozofů) je vládnout obci a udržovat obec v chodu. Třetí pracující společenská třída (tj. třída, která dle své přirozenosti miluje zisk), by měla obec zabezpečit nezbytnými statky, jež bude potřebovat. Úkolem třetí pracující třídy je tedy především vykonávat povolání zemědělství a řemeslné povolání.

V díle „Zákony“ Platón rozvádí povinnosti pracující společenské třídy. V obci by měl být veškerý pozemek rozdělen spravedlivě tak, aby se na každého pracujícího občana dostalo při rozdělování půdy. Všichni pracující občané by se měli věnovat obhospodařování jim svěřené půdy. Řemeslník by měl vykonávat vždy jen jedno řemeslo a to nikoliv za účelem zisku. Platón také nastiňuje, jak by mělo fungovat spravedlivé přerozdělení statků tak, aby každý občan měl nárok na svůj spravedlivý podíl statků, které nezbytně potřebuje ke svému životu.

Thomas More ve své vizi také zavádí dělbu práce. Na rozdíl od Platóna, More chce, aby pracovali všichni utopičtí občané. Všichni občané jsou povinni vykonávat povolání zemědělství a k tomu jedno řemeslné povolání. Existuje zde sice třída vzdělavců, která pokud nechce, nemusí pracovat v řemesle, nicméně i tak musí pracovat v zemědělství. Pracovní dobu Thomas More stanovil na šest hodin denně, neboť se domnívá, že takto dlouhá pracovní doba bude plně postačující k získání nezbytných statků a jistých přebytků.

Neexistence soukromého vlastnictví výrobních statků v utopických vizích je neslučitelná s vývojem lidstva od zvířecího stavu směrem k moderní civilizaci. To, že kdysi dávno existovala kooperace lidských činností bez plného soukromého vlastnictví, není přesvědčivý argument, že se lze obejít bez soukromého vlastnictví ve vyšším stádiu společenského vývoje. Nikdy neexistovaly společnosti, které odstranily největší míru chudoby bez možnosti vlastnit soukromé vlastnictví výrobních statků. Rozbití společenské dělby práce založené na soukromém vlastnictví je tedy nesmyslné (Mises 1998: 57-59).

5. 4 Vzdělání a výchova

Platón ve své vizi ideálního státu považuje výchovu za jakýsi zdroj veškerého dobra pro obec. Jen díky správné výchově lze do obce zavést spravedlnost. Platón apeluje na to, aby se strážcům a filozofům dostalo správného vzdělání a výchovy již od jejich útlého mládí. Výchova je potřebná z toho důvodu, aby se občané dokázali správně rozhodnout ve státních záležitostech. Také by měla být výchova společná jak pro muže, tak pro ženy. Platón chce, aby se k výchově používala již od dětství hra, co nejvíce to půjde. Dalšími prostředky výchovy by měly být múzika a gymnastika. Dále chce, aby bylo co nejvíce regulováno pití alkoholu. První dvě třídy (tj. filozofové a strážci) by se alkoholu vůbec neměli dotknout. Pracující třída by měla být také omezena v pití alkoholu a to podle věku. Občané do osmnácti let by pít alkohol neměli vůbec, od osmnácti jen málo. Teprve s přibývajícím věkem mohou pít alkohol

více. Součástí procesu výchovy jsou i tresty, přičemž Platón zde říká, že trest by měl udělat z občana lepšího člověka a přivést ho k rozumu.

Rovněž Thomas More ve své vizi ideálního státu chce, aby vzdělání bylo pro všechny bez rozdílu. More apeluje na to, aby vzdělání bylo poskytnuto v rodném jazyce. V jeho vizi existuje třída vzdělavců, která by se měla svědomitě vzdělávat ve všech možných vědách. Aby toho mohla docílit, je částečně osvobozena od pracovních povinností (jako všichni musí pracovat v zemědělství, ale pokud nechce, nemusí pracovat v řemeslných odvětvích výroby).

Oba autoři prostřednictvím vzdělání se snaží o nastolení rovnosti ve společnosti. Absolutní rovnost jako taková je nemožná. Mohou za to naše genetické předpoklady. To ovšem nebrání Platónovi a Morovi prostřednictvím vzdělání zavést do společnosti „větší rovnost“, neboť tím, že si občany správně vychová, nebudou sami schopni rozlišit, co dělá vláda špatně. Dokonce si ani nebudou stěžovat na své společenské postavení (Hayek 2004: 100-105; Mises 1998: 34-36).

5. 5 Válka

Platón ve své vizi ideálního státu volá po tom, aby se obec připravovala soustavně na válečný stav. Říká, že pokud se rozroste více, než si může dovořit, musí si vzít půdu, proto aby mohla „žít“. To samé říká i o ostatních obcích. Pokud se okolní obce příliš rozšíří, pokusí se vzít si kus půdy pro sebe. Platón chce, aby všichni občané byli připraveni na válku, která může kdykoliv nastat. Ti by měli každý měsíc absolvovat vojenské cvičení. Za klíč k vítězné válce Platón považuje disciplínu a poslušnost. Ke vstupu do válečného stavu by nemělo docházet jinak, než se souhlasem státu. V „Ústavě“ Platón dokonce zachází tak daleko, že chce, aby byla vytvořena zvláštní společenská třída lidí (tj. strážci).

Jejich hlavním úkolem je ochrana obce a to jednak před vnějšími nepřáteli a jednak před potenciálními rušivými „živly“ uvnitř obce.

More hned na začátku svého vyprávění věnovaného konfliktům utopické společnosti říká, že utopická společnost válčí jen, když je sama napadena, či pokud pomáhá svým spojencům z řad spřátelených národů. A i v případě, že k válečnému stavu dojde, upřednostňují utopičtí mírové řešení konfliktu. Pokud však i to selže, jdou do války. V boji se snaží využívat rozum a místo bezprostřední konfrontace raději vypíší odměnu na nepřátelské vůdce. To často stačí k ukončení hrozby. Pro případ, že by ale museli bojovat, jsou utopičtí vedeni k „znamenímu“ bojovému výcviku. Také najímají žoldnéře z řad ostatních národů, aby umírali za jejich věc spíše než vlastní lidé.

Pouze mír a jenom mír, nikoliv válka umožňuje lidstvu pokrok. Prostřednictvím společenské kooperace při pracovním úsilí se buduje pokrok a bohatství. Válka pouze ničí, nikdy nemůže budovat bohatství. Válka umí jen ničit lidské výtvary a přispívá ke snižování bohatství. Pokud však válkychtivý národ napadne mírumilovný národ, pak se napadený národ musí bránit. Pokud v takovéhle válce budou vykonány činy hodné zásluh, slouží dobré věci (Mises 1998: 30-33).

5. 6 Náboženství

Platón se ve své vizi ideálního státu věnuje otázce náboženství jen okrajově a tudíž pro něj náboženství nepředstavuje jednu z primárních oblastí zájmu. Chce, aby si obec zvolila bohy, které bude uctívat a vystavěla pro ně chrámy, kde budou moci občané provozovat své bohoslužby. Do náboženství chce Platón v díle „Ústava“ zavést jistý způsob regulace. To se týká především otázky „Hádovy říše“, neboť kdyby byla tato říše mrtvých vylíčena pravdivě, občané by mohli dostat strach a báli by se obětovat svůj život ve prospěch obce.

More do své vize ideálního státu přináší v otázce náboženství především toleranci. Tu zavedl do své vize pod vlivem reformace, která se odehrávala na evropském kontinentě v jeho době. Tolerance se projevila v jeho vizi tak, že utopická společnost vyznává mnohá náboženství, přičemž za projevení víry není společnost trestána. Trestán je pouze ten občan, který hanobí náboženství, jež sám neuznává. Smysl tolerance u Mora je naprosto zřejmý. Snaží se předejít štěpení společnosti na základě náboženství, neboť si uvědomuje, že toto štěpení by mohlo přerůst až do fáze občanské války (Mises 1998: 53-54).

6. Závěr

V závěru nejdříve odpovím na svoji výzkumnou otázku ve světle libertariánské teorie. Rovnost, kterou se oba autoři snaží zavést do své utopické společnosti, je nemožná. Nastolení absolutní rovnosti mezi lidmi nelze, neboť každý jedinec je od přírody nadán jiným vlastnostem, schopnostem a dovednostem. Ve své snaze o rovnost se tedy Platón i More snaží pouze o „větší rovnost“, neboť věří, že prostřednictvím „větší rovnosti“ se odstraní štěpná linie ve společnosti (Hayek 2004: 45-46; Mises 1998: 34-36).

Platón se ve své vizi sice snaží o vytvoření rovnosti a spravedlivosti v obci, nicméně tato rovnost je omezena pouze na první dvě třídy. Třídy strážců a filozofů, kteří jsou zbaveni možnosti vlastnit soukromý majetek. Třetí pracující třída má ponechanou svobodu vlastnit soukromý majetek. Tímto aktem tedy Platón úmyslně zavádí do společnosti nerovnost v majetkových otázkách. Nerovnost v majetkové otázce tudíž zavádí do společnosti i nerovnost v otázce dělby práce, protože neexistence soukromého majetku nedovoluje vládnoucím dvěma třídám postarat se o materiální blaho obce. Jejich jediným posláním je vládnout a vykonávat příkazy ve prospěch obce, čímž zároveň pracující třídu

zbavují jejich politických práv. Rovnost v politických právech Platón ve své vizi nezavádí, neboť vládnout by měli pouze filosofové.

Thomas More ve své snaze o větší rovnost dochází ještě dále než Platón. Svoboda vlastnit soukromé vlastnictví je odstraněna v celé společnosti. Všichni utopičtí občané jsou povinni vykonávat povolání zemědělství a druhé řemeslné povolání. Třída vzdělavců řemeslné povolání vykonávat nemusí, pokud nechce. Všichni utopičtí občané jsou si rovni v politických právech, neboť každá rodina si volí svého syfogranta, který ji zastupuje v politických otázkách. Politické funkce v utopické společnosti může vykonávat každý jedinec za předpokladu, že bude demokratickým prvkem zvolen.

Oba velcí filosofové se během svého života dostali do kontaktu s politickou elitou své doby. Díky tomuto kontaktu se mohli sami přesvědčit o chybách státního zřízení, ve kterém žili. Platón ve svém díle reagoval především na události Peloponéské války, což byl konflikt, který se odehrával v téměř celém řeckém prostoru. Tento konflikt byl výsledkem mocenských ambicí zúčastněných spojeneckých bloků, přičemž Peloponéský spolek v čele se Spartou zvítězil v boji o hegemonii v řeckém prostoru nad Athénami a námořním spolkem. Vítězství však bylo vykoupené přílišným oslabením Spartské moci, která se zanedlouho poté zhroutila. Období Peloponéské války a doby po ní je obdobím značné nestability v řeckém prostoru. Je zřejmé, že to byla právě tato nestabilita, která dovedla Platóna k sepsání jeho děl Ústava a Zákony, ve kterých vylíčil svoji vizi ideálního státního zřízení.

Problémy, které postihly raně novověkou Anglii, a které na vlastní kůži zažil Thomas More, byly zcela jiného rázu. Anglii postihla nestabilita především v sociální oblasti. Demografický nárůst populace vedl k nedostatku práce. Občané tudíž byli ochotni pracovat za relativně nízké mzdy, aby vůbec dokázali uživit sebe a své rodiny. Proces ohrazování polí za účelem vyšších zisků z chovu

ovcí situaci vůbec nezlepšoval, naopak ohrazování ještě více přispělo k bídě a chudobě obyčejných občanů raně novověké Anglie. Chudina pod vlivem hladu a zoufalství kolikrát neměla nic jiného na výběr, než si na živobytí vydělat prostřednictvím krádeže a zlodějiny. To vedlo k zavedení „drakonických“ trestů, kdy za krádež byli viníci trestáni smrtí. Tyto přísné tresty se však pod vlivem tíživé sociální situace naprosto míjely účinkem. Právě tato sociální nestabilita dovedla sira Thomase Mora k sepsání jeho vize ideálního státního zřízení v díle Utopie. Jeho dílo, kdy všichni občané měli zabezpečené životní potřeby, a žili si svůj spokojený život, bylo v přímém rozporu s neutěšenou situací chudých obyvatel raně novověké Anglie. Thomas More ve své utopické vizi také reaguje na náboženskou situaci v Evropě té doby. Tou se šíří reformace a Thomas More se postavil na stranu katolické církve. Ve své vizi požaduje především toleranci a svobodu vyznání v náboženské sféře.

7. Seznam zdrojů

7.1 Seznam literatury

Bleicken, J. (2002). *Athénská demokracie* (Praha: Oikoymenh).

Elton G. (2000). *Angličané* (Praha: Lidové noviny).

Graves M. (2003). *Henry VIII.: profiles in power* (London: Pearson Education Limited).

Guy, J. (2008). Věk Tudorů. In: Morgan, K. a kol., *Dějiny Británie* (Praha: Lidové noviny), s. 205-239.

Hayek, F. (2004). *Cesta do otroctví* (Brno: Barrister & Principal).

Horyna, B. (1998). Utopismus. In: Kolektiv autorů, *Filosofický slovník* (Olomouc: Nakladatelství Olomouc). (str. 424).

Hradečný, P. – Dostálová, R. – Hrochová, V. – Oliva, P. – Vavřínek, V. (2001) *Dějiny Řecka* (Praha: Lidové noviny).

Johnson P. (2002). *Dějiny anglického národa* (Řevnice: Rozmluvy).

Křivský, P. (1978). „Šťastný ostrov“ Thomase Mora. In: More, T., *Utopie* (Praha: Mladá fronta), 121 – 142.

Laertios, D. (1995). *Životy, názory a výroky proslulých filosofů* (Pelhřimov: Nová tiskárna).

Levitas, R. (1990). *The Concept of Utopia* (Massachusetts: Cambridge).

Manheim, K. (1991). *Ideologie a utopie* (Bratislava: Archa).

Mises, L. (1998). *Liberalismus* (Praha: Ekopress).

More, T. (1978). *Utopie* (Praha: Mladá fronta).

Moss, J. (2008). Appearances and calculations: Plato's division of the soul. *Oxford studies in ancient philosophy* XXXIV, s. 35-68.

Nendza, J. (1984). Religion and Republicanism in More's Utopia. *The Western political Quarterly* (37), s. 195 – 211.

Novotný, F. (1948). *O Platónovi: Díl první* (Praha: Jan Laichter).

Pečírka, J. (1979). Peloponéská válka. In: Pečírka, J. a kol., *Dějiny pravěku a starověku I.* (Praha: Státní pedagogické nakladatelství), s. 551-557.

Platón (1997). *Zákony* (Praha: Oikoymenh).

Platón (2001). *Ústava* (Praha: Oikoymenh).

Ricken, F. (2002). *Antická filosofie* (Olomouc: Olomouc).

Störig, H. J. (2000). *Malé dějiny filozofie* (Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství).

Tampierová H. (2002). *Thomas More – Státník a teolog* (Brno: L. Marek).

Tretera, I. (1999). *Nástin dějin evropského myšlení* (Praha – Litomyšl: Paseka).

Valeš, L. (2007). *Dějiny politických teorií* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Zamarovský, P. (1998). *Filosofie pro techniky* (Praha: ČVUT).

7. 2 Seznam internetových zdrojů

Etymologický slovník (2013). *Utopia*
(http://etymonline.com/index.php?term=utopia&allowed_in_frame=0, 12. 2. 2013).

8. Resumé

This thesis Comparison of social utopias in the work of Plato and Thomas More deals with visions of ideal state systems (Utopias) of two great philosophers. These two philosophers are Plato and Thomas More. The aim of this thesis is a diachronic comparison of utopia visions considering the libertarian paradigm in works *The Republic*, *Laws* and *Utopia*. My research question, whether the authors wanted to bring equality to society in their visions, is answered within the comparison. Also the historical and political background which led both authors to creating utopia visions is taken into account in the thesis.